

TEKNIIKAN SANASTOKESKUS • CENTRALEN FÖR TEKNISK TERMINOLOGI

Nina Pilke,
merenkulun turvalaite,
Sosiaaliturvan sanasto,
täsmäelintarvike,
Toimivaa tekstiä,
polttoainevero,
Canidae...

4 | 2002

TERMINFO

THE FINNISH CENTRE FOR TECHNICAL TERMINOLOGY

TERMINFO

23. vuosikerta • numero 4 | 2002

JULKAISIJA Tekniikan Sanastokeskus ry
PÄÄTOIMITTAJA Lena Jolkkonen
TOIMITUSSIHTEERI Johanna Suomalainen
TOIMITTAJA Sirpa Suhonen (Summaries)
TOIMITUSNEUVOSTO Jukka Ihanus, Lena Jolkkonen, Kari Kaartama, Sirpa Kuusisto-Niemi, Markku Lammi, Mikael Reuter, Seija Suonuuti, Krista Varantola, Eira Yrttiaho
PAINOPIIKKA Forssan Kirjapaino Oy, Forssa 2002
KUSTANTAJA Stellatum Oy
Asemapäällikönkatu 7, 00520 Helsinki
puh. (09) 8689 700
faksi (09) 8689 7070
<http://www.stellatum.fi>

TILAUKSET JA OSOITTEENMUUTOKSET

<http://www.stellatum.fi>
Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
Kuoppamäentie 3 A, 33800 Tampere
puh. (03) 225 1948
faksi (03) 225 1955
tilaaajapalvelu@stellatum.fi

TILAUSHINNAT SUOMESSA

Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa
Kestotilaus (laskutusväli 12 kk) 32 €
Vuosikerta (12 kk) 33,60 €
Irtonumero 8,40 €
Tilaaajarekisterin tietoja voidaan käyttää ja luovuttaa suoramarkkinointiin.

TILAUSEHTO

Kestotilauksena tilattu lehti tulee tilaajalle vuodesta toiseen ilman eri uudistusta, kunnes tilaaja joko muuttaa tilauksen määräaikaiseksi tai lopettaa sen. Tilauksen hinta on vuoden alussa voimassa oleva hinta, joka on painettu lehteen. Tilauksen voi keskeyttää ennen tilauskauden loppua joko puhelimitse tai kirjeellä. Peruutus on tehtävä vähintään kaksi viikkoa ennen tilausjakson alkamista. Mikäli peruutus ei saavu määräaikaan mennessä, laskutetaan tilaajan saamat lehdet irtonumerohintaan sekä peruutuksen aiheuttamat kulut 5 €.

IRTONUMEROMYYNTI

Stellatum Oy/Tilaaajapalvelu
tilaaajapalvelu@stellatum.fi
Akateeminen Kirjakauppa,
Suomalainen Kirjakauppa ja
Turun Kansallinen Kirjakauppa.

ISSN 0358-7517

SISÄLLYS

Sanastotyön asialla – arkista aherrusta TSK:ssa <i>Lena Jolkkonen</i>	3
Nina Pilke – katsaus tutkijan työpöydälle <i>Johanna Suomalainen</i>	4
Palkasta polttoaineveroon – Verosanasto selvittää verotermien viidakkoa <i>Kaisa Kuhmonen</i>	7
Terminologiakonferenssi Riiassa <i>Mari Suhonen</i>	9
Turvallisesti merellä <i>Heli Miettinen</i>	11
Man gave names to all the animals... <i>Juha Valste</i>	17
Kokemuksia vuosien varrelta <i>Kari Kaartama</i>	19
Termityö tutuksi <i>Johanna Suomalainen</i>	20
Toimivaa tekstiä kirjoittamisesta <i>Olli Nykänen</i>	22
Termiharava	24
Kirjallisuutta	25
Summaries	27

Lukijapalautetta voi lähettää Tekniikan Sanastokeskukseen (osoite alla) tai sähköpostitse osoitteeseen terminfo@tsk.fi

TERMINFO INTERNETISSÄ <http://www.tsk.fi/ti/>

TSK:N YHTEYSTIEDOT

osoite Albertinkatu 23 A 12
00120 Helsinki
(09) 2709 1060
puhelin (09) 608 859
faksi
sähköposti tsk@tsk.fi,
terminfo@tsk.fi
Internet <http://www.tsk.fi>

TERMIPALVELU (MAKSULLINEN EI-JÄSENILLE)

puhelin (09) 608 876
sähköposti termipalvelu@tsk.fi

Sanastotyön asialla – arkista aherrusta TSK:ssa

Ensimmäisten jouluvalojen syttyessä havahdun siihen, että syksy on taas vierähtänyt vauhdilla ja pian on taas aika tehdä vuoden tilinpäätös – sekä kuvainnollisesti että kirjaimellisesti.

Syksyyn mahtuu monta arkista työpäivää ja TSK:ssa on hihat käärittynä tehty töitä sanastotyön eteen. Systemaattisen sanastotyön selkeä ja usein helppotajuinen lopputulos ei ensi silmäyksellä paljasta, kuinka paljon työntäyteisiä tunteja taustalla piilee. Jokainen, joka on osallistunut sanastotyöhön, kuitenkin tietää tämän ja sen että mitä yleisempi tai helpommalta tuntuva käsite on, sitä vaikeampaa sen määrittäminen yleensä on.

TSK on pieni asiantuntijaorganisaatio, jonka yksi ominaispiirre on se, että jokaisen toimenkuvaan kuuluu monenlaisia tehtäviä ja kaikilta odotetaan monenlaista osaamista. Sanastotyön menetelmien osaaminen on luonnollisesti ydinosaamisaluettamme, ja sen ylläpitäminen sekä kehittäminen on avainasemassa. Sen lisäksi TSK:n terminologeilta täytyy löytyä ainakin kielitaitoa, projektin läpiviemiseen tarvittavia taitoja, yhteistyökykyä, ATK-taitoja sekä kykyä omaksua muiden erikoisalojen tietoa ja arvioida alan lähdeaineistoa. Saman työpäivän aikana voi yhtä hyvin törmätä haasteeseen määrittellä ongelmallinen käsite, etsiä termivastineita vieraalla kielellä, markkinoida TSK:n palveluita tai vaikkapa vaihtaa katossa oleva loisteputki. Haasteita siis riittää ja aina on mahdollisuus oppia jotakin uutta. Tämä uuden oppiminen onkin minusta työni parhaita puolia.

Yksi TSK:n haasteista on sanastotyön merkityksen ja TSK:n tunnettuuden lisääminen. Tätä varten TSK:ssa järjestettiin lokakuun loppupuolella Termityö tutuksi -iltapäivä. TSK:n terminologit vahvistettuna Navi-ohjelman koordinaattori Antti Rainiolla kertoivat iltapäivän aikana, mistä sanasto-

työssä oikeastaan on kyse ja mitä hyötyä sanastotyöstä on. Toistakymmentä kiinnostunutta kuulijaa oli saapuneet paikalle ja heillä oli paljon kysyttävää TSK:n väeltä. Iltapäivän annista on tarkemmin kirjoitettu tämän lehden sivulla 20.

Hallituksen pitkäaikainen jäsen, SFS:n toimitusjohtajan tehtävästä eläkkeelle jäänyt Kari Kaartama on vuodenvaihteessa jäämässä pois TSK:n hallituksesta. Hänet on pyydetty ensimmäiseksi kirjoittajaksi Terminfon uuteen vieraskynäpalsataan. Hänen kolumninsa löytyy sivulta 19. TSK haluaa esittää sydämellisen kiitoksen Kari Kaartamalle hänen pitkästä uuras- tuksesta hallituksessa. Hän on ollut TSK:n hallituksessa yhteensä 20 vuotta, joista 10 vuotta puheenjohtajana!

Ensi vuosi on taas Nordterm-tapahtuman vuosi. Tällä kerr- taa kokoonnutaan Ruotsissa, tarkemmin sanottuna Sigtunassa 11.–14.6.2003. Myös tällä kertaa on tarjolla uutta ja ajan- kohtaista tietoa terminologian alalta – oikea voileipäpöytä, josta kukin voi noukkia haluamansa palat. Järjestelyistä vas- taa ruotsalainen Terminologikum TNC ja lisää tietoa ta- pahtumasta löytyy linkin takaa osoitteessa <http://www.tsk.fi> sekä tämän lehden sivulta 31. Vielä on reilusti aikaa vaikka- pa valmistella esitelmää päiville, joten kaikki terminologiasta innostuneet mukaan!

Minisanastot ovat usein olleet keskeinen osa Terminfon antia. Valitettavasti minisanastoissa on ollut pitkä tauko, mutta iloksemme voimme tässä numerossa julkaista minisa- naston merimerkeistä (ks. s. 11). Toivomme, että lukijamme voivat rauhassa perehtyä merimerkkien saloihin talven pimey- dessä ja mielessään valmistautua kevään aurinkoon, jäiden sulamiseen ja veneiden vesillelaskuun. Palautetta otamme mielellämme vastaan niin minisanastosta kuin muistakin artikkeleistamme.

Tunnelmallista joulun odotusta
Terminfon lukijoille!

Lena Jolkkonen

lena.jolkkonen@tsk.fi

Nina Pilke – katsaus tutkijan työpöydälle

Johanna Suomalainen

4

Filosofian tohtori *Nina Pilke* Vaasan yliopistosta esitteli Sa-nastokeskuksen vaalikokouksen yhteydessä väitöskirjaansa *Dynamiska fackbegrepp*. Pilke on saanut työstään paljon kiitosta – onhan väitöskirja uraauurtava terminologisen tutkimuksen alalla. Yksi suurimmista tunnustuksista on Pilkkeen tänä kesänä saama TFR-palkinto (International Award for Outstanding Achievement in Theoretical / Fundamental Research in the Field of Terminology), joka myönnetään joka toinen vuosi terminologian alan tutkijalle, jonka katsotaan kehittäneen merkittävästi alan teoreettista tietoa. "Palkinto on suuri arvostuksen osoitus, etenkin kun tutkimuksen tekijöille tämänkaltaisia palkintoja ei juurikaan ole tarjolla", kiittelee Pilke.

Tällä hetkellä Pilke toimii Vaasan yliopistossa yliassistenttina pohjoismaisten kielten laitoksella. Reilussa kymmenessä vuodessa hän on ehtinyt nähdä yliopistomaailmaa usealta eri kantilta: Hän on toiminut muun muassa tutkimusapulaisena, suomen kielen lehtorina, ruotsin kielen päätoimisena tuntiopettajana, tutkijana ja yliassistenttina.

Päätoimista tutkimustyötä Pilke on tehnyt lisensiaatin-työn yhteydessä sekä myöhemmin väitöskirjaa kirjoittaessaan. Vuonna 1999 hän pääsi kahdeksi vuodeksi mukaan valta-kunnalliseen kieliaineiden Langnet-tutkijakouluun. "Parasta tutkijakoulussa oli se, että pystyi keskittymään pelkästään tutkimustyöhön. Opetuksen ohella tutkimus ei edisty samalla tavalla", sanoo Pilke, jolla on nuoresta iästä huolimatta takana pitkä kokemus myös opetustehtävistä.

Terminologia-alan väitöskirja

Pilke tarkastelee väitöskirjassaan toimintaan ja tapahtumaan liittyvien käsitteiden – dynaamisten käsitteiden – kuvaamista erityisalojen sanastoissa. Tutkimuksessaan hän pyrki luomaan menetelmiä, joiden avulla eri ammattialoilla esiintyviä dynaamisia käsitteitä voidaan analysoida ja kuvata. Tutkimusta varten Pilke kävi tekniikan, lääketieteen ja oikeustieteen sanastoista läpi 1500 ruotsinkielistä määritelmää. Hän kertoo valinneensa mukaan hyvin erilaisia aihealueita, jotta analyysimenetelmiä voitaisiin käyttää mahdollisimman laaja-alaisesti. "Lisäksi halusin laajentaa terminologista tarkastelua myös muille aloille kuin tekniikkaan, jossa sitä on perinteisesti käytetty."

Pilkkeen mukaan toiminnan käsitteitä kuvataan määritelmässä sen perusteella, kuka tekee, miksi tekee, miten tekee, missä olosuhteissa tekee, missä tekee ja milloin tekee. Tapah-tuman käsitteitä taas kuvataan sen perusteella, mikä tapah-tuman käynnistää sekä miten, missä ja milloin tapahtuma to-teutuu. "Tutkimus osoitti, että tekniikka, lääketiede ja oikeus-tiede käyttävät samoja piirteitä käsitteiden määrittelyssä, mutta aloilla on myös omia, alakohtaisia piirteitä, jotka joh-

Filosofian tohtori Nina Pilke tutkii ja opettaa Vaasan yliopistossa pohjoismaisten kielten laitoksella.

tuvat erilaisista tutkimuskohteista ja alojen tavasta hahmot-taa niitä."

"Tekniikalle on tyypillistä jättää määritelmän ulkopuolelle toiminnon tekijä, koska tekniikassa tulos on aina tekijää tärkeämpi. Lääketieteessä taas tekijä voi olla tärkeää siksi, että joidenkin toimenpiteiden tekemiseen vaaditaan tietty päte-vyys, esimerkiksi sairausloman saa kirjoittaa vain lääkäri. Oi-keustieteessä tekijä on taasen sidottu lakeihin ja sääddöksiin ja siksi sillä on tärkeä rooli", kertoo Pilke.

Lääketieteen ja tekniikan kielessä tapahtumia ja toi-mintoja käsitellään usein ikään kuin ne olisivat paikalleen jäähmettyneitä. "Dynaamisia käsitteitä pystytään tällä taval-la helpommin hahmottamaan ja suhteuttamaan toisiinsa. Esimerkiksi lääketieteen alalla on tavallista puhua siitä, että lääkäri suorittaa potilaalle leikkauksen tai vastaavasti tekniikan kielessä puhutaan siitä, että insinööri suorittaa moottorin käyttöönoton. Ei siis sanota, että lääkäri leikkaa potilaan tai insinööri ottaa moottorin käyttöön, vaikka kyseessä on sama asia. Toi-sin sanoen ilmausten taustalla on yksi ja sama käsi-te", Pilke sanoo.

"Siihen, miten tieto esitetään alan sanastoissa, vaikuttavat monet tekijät, kuten se, mitä alasta yleisesti tiedetään tai se, mihin tarkoitukseen sanasto laaditaan. Ei siis ole mahdollista

esittää lopullisia totuuksia siitä, miten erikoistunutta tietoa eri tilanteissa esitetään." Pilkkeen kehittämä malli antaa kuitenkin peruslähtökohdan sille, miten alakohtaista tietoa voidaan jäsentää ja välittää edelleen. Toiminnan ja tapahtuman käsitteiden kuvaamisessa voidaan käyttää samoja analyysi- ja kuvausmenetelmiä, kunhan huomioidaan alakohtaiset erot.

Monta rautaa tulessa

Kysymykseen syntyikö väitöskirjan aihepiiristä uutta tutkimuskohdetta Pilke toteaa, että "tutkijana tämä aihe pitää nyt siirtää hetkeksi sivuun ja aloittaa jonkin aivan uuden aiheen kimpussa, jotta pätevytyisi useammalla alalla". Tällä hetkellä hänellä onkin työn alla useita tutkimushankkeita, muun muassa akateemisen diskurssin tarkastelu, jota hän lähestyy seminaarikeskustelujen kautta. "Tavoitteenani on tutkia yliopisto-opiskelijoiden näkemyksiä seminaarimuotoisesta opetuksesta ja oppimisesta sekä selvittää, mikä on tunnusomaista yliopiston seminaarien keskusteluilta", hän ker- too. Tutkimus keskittyy Vaasan yliopiston pohjoismaisten kielten laitoksen kolmeen eritasoiseen seminaariin: proseminariin, tutkielmaseminaariin ja jatko-opintoseminariin.

"En ole kuitenkaan täysin hylännyt terminologisia menetelmiä. Seminaarikeskusteluja tutkiessani olen huomannut, että käsiteanalyysi auttaa tutkimusmateriaalin luokittelussa. Esimerkiksi seminaareihin osallistujien käsityksiä tieteestä ja hyvästä seminaarikeskustelusta voi luokitella ja kuvata käsiteanalyysin avulla."

Pilkkeen mukaan terminologia tarjoaa välineen, jolla asioita ja ilmiöitä voidaan luokitella ja esittää selkeästi alasta riippumatta. Hänen mielestään käsiteanalyysia kannattaisikin hyödyntää monissa luokittelua vaativissa tilanteissa. "Esimerkiksi www-sivustojen rakenteen suunnittelussa käsiteanalyysista olisi apua. Sivustojen rakenteista tulisi huomattavasti loogisempia, jos asioiden keskinäistä jäsentymistä olisi tarkasteltu käsiteanalyysin avulla."

Dialogiopetusta ja virtuaalikursseja

Pilke on mukana kahdessa aivan uudenaikaisessa opetushankkeessa. Omalla laitoksellaan hän vetää ensimmäisen vuoden opiskelijoille uutta opintokokonaisuutta. "Tässä niin sanotussa dialogiopetuksessa perinteiset kurssirajat on häivytetty eli suullinen ja kirjallinen viestintä, kääntäminen ja ääntäminen, kirjallisuus ja reaalia lomittuvat toisiinsa. Opintokokonaisuuden ideana on, että opiskelijat saavat vaikuttaa opiskelutöihinsä harjoitella samanaikaisesti ja monipuolisesti kaikkia kielen osa-alueita, siis puhumista, kirjoittamista, ymmärtämistä, sanastoa, rakenteita ja tyyliä."

"Kun halutaan saavuttaa viestinnällinen kielitaito on tuottavampaa keskittyä muodon sijasta sisältöihin ja opettaa kieltä monipuolisesti ja mielekkään, opiskelijoiden omaa aktiivisuutta vaativan aidon interaktion kautta", sanoo Pilke. Dialogiryhmässä opiskelu rakentuu teemojen ympärille. "Nyt syksyllä meillä on kolme pääteemaa: pohjoismaisten kielten tutkimus, kielioppi ja IKEA. Esimerkiksi IKEA-teema pitää sisällään matkan järjestämisen IKEAn Espooseen. Teemaan kuuluu muun muassa matkan markkinoitua, budjetin tekoa, ohjelman suunnittelua ja raportointia."

Poimintoja Nina Pilkkeen julkaisuista:

Koskela, Merja & Puuronen, Nina (1995). Hur blev atomistiskt rena prov absolut rena ytor? — En jämförelse mellan vetenskapens och populärvetenskapens uttryckssätt. In: *Fackspråk och översättningsteori*, 114–123. Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk vid Vasa universitet Nr 20. Vaasa: Vasa universitet, Humanistiska fakulteten.

Koskela, Merja & Nina Pilke (2001). Exempel på exempel — en studie i populärvetenskapliga texter. In: *Fackspråk och översättningsteori*, 152–166. Publikationer av Forskargruppen för översättningsteori och fackspråk vid Vasa universitet Nr 28. Vasa universitet, Humanistiska fakulteten.

Pilke, Nina (1999). Käteviä kääpiöautoja ja kaposia kaitahissejä — termeistä ammattiviestinnän välineenä. In: *Yhteistyön yliopisto 28. vuosikerta*, 40–43. Vaasan yliopistoseura.

Pilke Nina (1999). Mitä täsmällistä on täsmäkuivaimessa? In: *Erikoiskielet ja käännosteoria*, 277–288. Vaasan yliopiston käännosteorian ja ammattikielten tutkijaryhmän julkaisut N:o 25. Vaasa: Vaasan yliopisto, Humanistinen tiedekunta.

Pilke, Nina (2000). *Dynamiska fackbegrepp. Att strukturera vetande om handlingar och händelser inom teknik, medicin och juridik*. Acta Wasaensia No 81, Språkvetenskap 15. Vaasa-Vasa: Universitas Wasaensis.

Pilke, Nina (2000). Vad är det doktorn säger? En jämförelse mellan två medicinska ordlistor. In: A. Nuoppo- nen, B. Toft & J. Myking (eds.). *I terminologins tjänst. Festskrift för Heribert Picht på 60-årsdagen*. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 59, 146–167. Vaasa.

Pilke, Nina (2001). Att strukturera vetande om fackspecifika handlingar och händelser. In: *Nordterm 2001*, 56–66. Helsingfors: Gummerus.

Pilke, Nina (2001). Att återge en handling eller en händelse utan ord. In: Ch. Laurén & M. Nordman (eds.). *Från terminologisk teori till vetenskaplig kommunikation. Forskning i Norden*, 107–122. Vaasan yliopiston julkaisuja. Selvityksiä ja raportteja 78. Vaasa.

Pilke, Nina (2001). Trendikkäästi täsmällistä. In: A. Mauranen & L. Tiittula (toim.), *Kieli yhteiskunnassa — yhteiskunta kielessä*. AfinLAN vuosikirja 2002 / n:o 60, 231–244.

Pilke, Nina (2001). Vad gör läkare och andra agenter i ordlistor? Att beskriva handlingar och händelser inom olika fackområden. In: *Terminfo 2/2001*, 6–8.

Pilkkeen toinen uusi opetushanke on pohjoismaisten kielten laitoksen ja laskentatoimen ja rahoituksen laitoksen yhteishanke, jonka tavoitteena on yhdistää ruotsin kielen oppiminen substanssioppimiseen.

"Hanke koostuu kolmesta osasta. Ensimmäisessä vaiheessa hankkeessa kootaan suomen- ja ruotsinkielinen laskentatoimenalan elektroninen korpus, joka kattaa materiaalia oppikirjoista autenttisiin liike-elämän teksteihin. Toisessa vaiheessa elektronisesta korpuksesta ja muusta soveltuvasta aineistosta rakennetaan tieto- ja viestintätekniikan avulla virtuaalinen oppimisympäristö ympäristölaskenta-teeman tiimoilta. Kolmannessa vaiheessa, lukuvuonna 2004/2005, toteutetaan Tema Miljöredovisning -virtuaalikirssi, johon sisältyy myös kontaktiopetusta."

Täsmäläähkeestä täsmäsään

Pilke osallistuu aktiivisesti alan tapahtumiin, ja hän on julkaissut useita artikkeleita alan julkaisuissa. *Täsmä*-alkuiset sanat ja niiden merkityspiirteiden ja käyttöyhteyksien tarkastelu on yksi Pilkkeen kiinnostuksen kohde. Hän on luennoinut muotisansoista seminaareissa ja kirjoittanut aiheesta eri julkaisuihin.

"Muotisanat ovat sanoja tai ilmauksia, jotka leviävät lyhyessä ajassa laajaan käyttöön. Esimerkiksi *bio*- ja *eko*-alkuiset yhdyssanat yleistyivät aikoinaan nopeasti uuden luontoa säästävän ajattelutavan myötä. Uusimpia muotisansoja ovat *täsmä*-alkuiset ilmaukset. *Täsmäläähkeiden* ja *täsmäaseiden* rinnalle on lyhyessä ajassa ilmaantunut koko joukko muita ilmauksia, jotka heijastelevat ajankohtaisia yhteiskunnallisia ilmiöitä."

"*Täsmä*-alkuisia sanoja käytetään useilla eri aloilla. Nykyisin tarjotaan esimerkiksi *täsmäkoulutusta* tai ennustetaan *täsmäsäättä*. Jossain artikkelissa puhuttiin jopa *täsmävauvasta*, jolla tarkoitettiin vuosituhanen vaihteessa syntynyttä lasta."

Täsmä-alulla on useita eri merkityksiä eri yhteyksissä. Pilke onkin halunnut selvittää, mitä *täsmä*-alkuisilla sanoilla tarkoitetaan. Hän on verrannut aineistossaan esiintyviä

sanoja sanakirjoissa sanoille *täsmä*, *täsmällinen* ja *täsmätä* annettuihin perusmerkityksiin. "Kaikki aineistoni sanat sisältävät sanakirjoissa annetun perusmerkityksen tarkka jossakin muodossa", Pilke toteaa. "Sanat ovat saaneet myös lisämerkityksiä, kuten yksilöllinen, ympäristöystävällinen, tehokas, edullinen ja laadukas. Usein näiden lisämerkitysten avulla pyritään luomaan tuotteesta positiivisia mielikuvia ja näin edistämään tuotteiden markkinointia."

Uusimmissa *täsmä*-alkuisissa sanoissa on Pilkkeen mukaan mahdollista erottaa myös joitakin *täsmä*-sanan vanhoja merkityspiirteitä, kuten tehdä malli tai hahmotella. "Kyseessä on eräänlainen laskentamalli, jonka avulla tavoitellaan optimaalisia ratkaisuja. Esimerkiksi *täsmä*painoksella pyritään varmistamaan, että kirja normaalin kierron – uutuusmyynti, alennusmyynti ja jäännöserämyynti – kautta saadaan muutettua rahaksi kolmessa vuodessa."

Tutkija tarvitsee yhteisöä

Työnsä ohella Pilke on mukana useiden eri järjestöjen toiminnassa. "Oman alan yhteisöt ovat tutkijalle tärkeä foorumi tiedon ja kontaktien kannalta. Varsinkin suhteellisen pienellä terminologian alalla on erityisen tärkeää, että pääsee isompaan yhteisöön keskustelemaan asioista", sanoo Pilke.

Pilke toimii muun muassa kansainvälisessä terminologia-alan yhdistyksessä IITF:ssä (International Institute for Terminology Research) rahastonhoitajana ja Suomen pohjoismaisten kielten laitosten yhteistyöryhmä Nordistnäin johtoryhmässä. Lisäksi hän on mukana terminologia-alan pohjoismaisen yhteistyöjärjestö Nordtermin toiminnassa ja Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFInLA:n hallituksessa.

Luottamustehtäviä löytyy myös omasta yliopistosta. Pilke toimii Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisyyden tutkijaryhmässä (VAKKI) varapuheenjohtajana, hallituksessa ja tiedekuntaneuvostossa varajäsenenä sekä assistentti- ja tutkijayhdistyksen hallituksen jäsenenä.

Tutkijan vapaa-aika

Pilke kertoo, ettei asioiden luokittelu ole jäänyt pelkästään omaan tutkijanhuoneeseen. "Istutin kesällä pihalle kukkia, ja huomasin, että niitäkin pystyy luokitteluun esimerkiksi värien ja koon mukaan", hän naurahtaa. Vastapainoa työlle antavat oma hevonen sekä hiljattain hankitun omakotitalon remontoiminen ja pihan kuntoon laittaminen. "Minulla on noin vuoden ajan ollut oma hevonen, jonka vuoksi töistä on pakko välillä irrottautua", hän sanoo.

Palkasta polttoaineveroon – Verosanasto selvittää verotermien viidakkoa

Kaisa Kuhmonen

Ajoneuvovero, autovero ja moottoriajoneuvovero – mitähän eroa noilla samankaltaisilla näyttävillä termeillä on, aprikoin itsekseni, kun kesällä 2001 aloittelin verosanastoprojektia. Ero selvisi kyllä projektin edetessä, kuten selkeni moni muukin aikaisemmin outona pitämäni termi, johon olin törmännyt veroilmoitusta täyttäessäni (esim. *luovutusvoitto* ja *luovutus-tappio*). Verosanastoprojekti oli osa valtiovarainministeriön sa-nastohanketta, jossa on tähän mennessä laadittu *EMU-sanas-to* (1999) ja *Budjettisanasto* (2001).

Itseopiskelua ja perehdytystä

Yksi terminologin työn mielenkiintoisimmista piirteistä on se, että sanastoprojekteissa saa paneutua asioihin, joista aikaisemmin ei ole tiennyt juuri mitään. Terminologihan ei suinkaan ole mikään kaikkien alojen asiantuntija, ja sanastoprojektien aiheet voivat vaihdella matkaviestimistä tuomiois-tuimiin ja ympäristöalasta yliopistomaailmaan.

Kuinka maallikko sitten selviytyy sanastotyöstä sellaisella alalla, jonka asiantuntijoiksi toiset tulevat opiskelun ja vuosien työkokemuksen myötä? Ei hän siitä varmasti yksin selviytyisikään, eikä hänen onneksi tarvitsekaan, koska jokaisessa valtioneuvoston kielipalvelun sanastohankkeessa on aina mukana sanaston aihealueen tunteva asiantuntijaryhmä. Verosanastoprojektissa oli mukana verotuksen asiantuntijoita valtiovarainministeriöstä, Verohallituksesta ja Tullihallituksesta. Lisäksi kutakin sanaston kieltä (kotimaisten kielten lisäksi englanti, saksa ja ranska) varten koottiin erilliset kielityöryh-mät.

Vaikka terminologin tukena on asiantuntijaryhmä, täytyy terminologin toki perehtyä sanaston aiheeseen niin hyvin kuin projektin aikana ehtii ja pystyy. Perehtyminen alkaa yleensä mahdollisimman yleistajuisista teksteistä. Itse esimerkiksi aloin kartoittaa verotuksen maailmaa valtiovarainminis-teriön ja verohallinnon www.sivustojen (www.vm.fi ja www.vero.fi) kautta. Siten sain yleiskuvan muun muassa verohal-linnon työnjaosta ja eri verolajeista.

Tutkin myös millaisia vero-oikeutta käsitteleviä oppikirjoja mainittiin eri yliopistojen tenttivaatimuksissa. Niinpä käsissäni kuului muun muassa sellaisia klassikkoja kuin Anderssonin *Johdatus vero-oikeuteen* (1997), Linnakankaan ja Juannon *Arvonlisäverotuksen ja muun kulutusverotuksen perusteet* (1998), Myrskyn ja Linnakankaan *Verotusmenettely ja muu-toksenhaku* (1996), Tikan *Yritysverotuksen perusteet* (1995) ja Wikströmin *Yleiset opit verotuksessa ja vero-oikeudessa* (1999).

Jo aikaisemmissa sanastoprojekteissani korvaamattomaksi osoittautuneista *Encyclopaedia Iuridica Fennica* ja *CD-Pe-russanakirjasta* oli paljon hyötyä tässäkin projektissa. Apunani oli tietysti myös jo vähän vanhentunut *Penttilän Verosanasto*

vuodelta 1986. Kesälukemistoni varsinainen haaste olivat itse verosääädökset, joita selasin sekä kirjamuodossa että Finlexissä (www.finlex.fi).

Syksyn tullen asiantuntijaryhmälle pidettiin perehdytysti-laisuus, jossa käytiin läpi terminologisen sanastotyön periaat-teet ja ryhmä sai itse kokeilla käsitejärjestelmien hahmotta-mista ja määritelmien kirjoittamista. Omakohtaisen harjoituk-sen avulla ryhmä pääsi jyvälle siitä, mistä sanastotyössä oi-kein on kyse. Kun harjoituksen yhtenä aiheena vielä oli tiettyjen verolajien suhteiden määrittäminen, saattoi ter-minologikin harjoitustehtävien tuloksista tarkistaa, oliko hän itse ymmärtänyt asian oikein.

Mikä on verotermi?

Perehdytyksen jälkeen asiantuntijaryhmä alkoi käsitellä ter-minologin termi-inventaarion tuloksia, toisin sanoen ryhdyttiin valikoimaan niitä käsitteitä, jotka sanastoon otettaisiin mukaan. Yleensä rajauksen tuloksena on se, että käsitevali-koima paisuu ensin kuin pullataikina, minkä jälkeen onkin pakko ruveta karsimaan käsitteitä, jotta sanasto valmistuisi aikataulussaan.

Lisäksi lausuntokierroksella ehdotetaan usein koko joukko lisäkäsitteitä otettavaksi sanastoon. Esimerkiksi Verosanaston lausuntokierroksella eräs lausunnonantaja ehdotti lisättäväksi sanastoon peräti 268 käsitettä. Näistä muutama päätyikin valmiiseen Verosanastoon, jonka käsitelmääräksi tuli lopulta 221 käsitettä. Sanastosta jätettiin pois muun muassa vero-hallinnon virkanimikkeet, verolakien nimet sekä kaikki sellai-set käsitteet, jotka eivät liity pelkästään verotukseen.

Terminologin ja asiantuntijoiden näkemykset siitä, mikä ylipäätään on termi, poikkeavat usein toisistaan. Veroasian-tuntijoiden mielestä termejä olivat esimerkiksi *kuuden kuu-kauden sääntö*, *oma käyttö*, *tuloveron vähimmäismäärä*, *veron peruste* ja *verovelvolliseksi hakeutuminen*, joista terminologi-na pidin aluksi terminä korkeintaan ensin mainittua.

Asiaa hieman tutkittuani jouduin kuitenkin toteamaan, että ainakin osa edellä mainituista viittaa tosiaankin ihan omaan käsitesisältöönsä. Esimerkiksi tuloveron vähimmäis-määrä ei suinkaan tarkoita sitä vähimmäismäärää, jota jokai-nen tuloveroa maksava joutuu maksamaan, kuten ehkä ensin kuvittelisi. Tuloveron vähimmäismäärä liittyy nimittäin yhtiöveron hyvitysjärjestelmään, ja viittaa "tuloveron mää-rään, joka voittoa jakavan yhtiön on vähintään maksettava siltä verovuodelta, jolta se on päättänyt jakaa voittoa". Kaikki edellä luetellut "termit" otettiin lopulta mukaan Verosanastoon. Omaa käyttöä ja verovelvolliseksi hakeutumista ei kuitenkaan määritelty, vaan näiden ilmaisujen käyttöä kuvattiin selitteissä:

oma käyttö

Arvonlisäverotuksessa ilmauksella "oma käyttö" viita-taan siihen, että *elinkeinonharjoittaja* ottaa hyödykkeen yksityiseen kulutukseen tai yrityksen sisällä muuhun kuin *vähennykseen* oikeuttavaan käyttöön tai luovuttaa hyödykkeen vastikkeetta tai käypää arvoa oleellisesti halvemmalla.

verovelvolliseksi hakeutuminen

Ilmauksella "verovelvolliseksi hakeutuminen" viitataan siihen, että *elinkeinonharjoittaja* voi hakemuksesta päästä arvonlisäverovelvolliseksi, vaikka ei muuten lain nojalla olisikaan arvonlisäverovelvollinen.

8

lhmettelin myös säädöksissä käytettäviä termejä. Ne nimittäin poikkesivat toisinaan niistä, joihin muussa kielenkäytössä törmää. Verolaeissa käytetään esimerkiksi täsmällisiä termejä *alkoholi- ja alkoholijuomavero, eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero* ja *nestemäisten polttoaineiden valmistevero*, mutta muissa yhteyksissä yleensä kuitenkin puhutaan ja kirjoitetaan lyhyemmin *alkoholijuomaverosta, vakuutusmaksuverosta* ja *polttoaineverosta*. Tällaisissa tapauksissa otettiin tietenkin myös synonyymit mukaan sanastoon.

"Palkalla tarkoitetaan kaikenlaatuista palkkaa"

Olemme valtioneuvoston kielipalvelun sanastoprojekteissa huomanneet, että sanastojen keskeisimpien peruskäsitteiden määrittely on usein kaikista vaikeinta. Hankaliksi käsitteiksi ovat osoittautuneet aikaisemmin esimerkiksi *asia* ja *oikeudenkäynti* (*Tuomioistuin*sanastossa) ja *valtion talousarvio* (*Budjettisanastossa*). Verosanastossa puolestaan *veron, verotuksen ja palkan* määritelmiä muokattiin lukuisia kertoja. Määrittelyn tekee vaikeaksi usein se seikka, että termit ovat käytössä myös yleiskielessä, jossa niiden merkitys on kuitenkin usein laajempi ja epämääräisempi kuin erikoiskielessä. Erityisen hankalaa määrittely on silloin, jos erikoisalalla käytetään sekä yleiskielen laajempaa että erikoiskielen suppeampaa merkitystä.

Verosanastoprojektissa tällainen ongelmatapaus oli palkka. Yleiskielessähän palkalla ymmärretään yleensä työstä säännöllisesti suoritettavaa rahakorvausta, palkkio puolestaan viittaa kertakorvaukseen satunnaisesta tai tilapäisestä työstä tai palveluksesta (ks. esim. CD-Perussanakirja).

Verotuksessa palkalla on erilainen käsitteisyys. Ennakkoperintälain (1118/1996, 13 §) mukaan "**Palkalla** tarkoitetaan: 1) kaikenlaatuista **palkkaa**, palkkiota, etuutta ja korvausta, joka saadaan työ- tai virkasuhteessa; 2) kokouspalkkiota, henkilökohtaista luento- ja esitelmäpalkkiota, hallintoelimen jäsenyydestä saatua palkkiota, toimitusjohtajan palkkiota, avoimen yhtiön ja kommandiittiyhtiön yhtiömiehen nostamaa palkkaa sekä luottamustoimesta saatua korvausta. -- Palkkaan luetaan luontoisedut, jotka arvioidaan tuloverolain säädettyllä tavalla. Palkaksi katsotaan myös tuloverolain 66–68 §:ssä tarkoitetut edut sekä 69 §:ssä tarkoitetut edut siltä osin kuin ne eivät ole tavanomaisia ja kohtuullisia."

Kuhmonen, Kaisa (toim.). *Verosanasto*. Taloustieto, Helsinki 2002. 256 sivua. ISBN 951-628-375-6, ISSN 1455-7614 ja ISSN 1235-7332. Hinta noin 33 euroa.

Sanaa palkka käytetään samassa pykälässä siis sekä yleiskielisessä että erikoiskielisessä merkityksessä. Palkalla on tässä myös yleiskieltä laajempi merkitys, koska se käsittää yleiskielen palkan lisäksi myös muun muassa kaikenlaiset palkkiot ja luontoisedut. Päädyimme sanastossa lopulta siihen, että määrittelimme palkan verotuksen näkökulmasta. Lisäksi annoimme selitteessä esimerkkien avulla lisätietoa verotuksen palkka-käsitteestä sekä kerroimme, mitä palkalla tarkoitetaan työoikeudessa ja yleiskielessä.

palkka

työ- tai virkasuhteeseen tai henkilökohtaiseen työpanokseen perustuva korvaus

Verotuksessa palkaksi lasketaan myös esimerkiksi koulus- ja luentopalkkiot sekä *luontoisedut*. Työoikeudessa palkalla tarkoitetaan johdon ja valvonnan alaisena suoritettuun henkilökohtaiseen työpanokseen perustuva korvausta. Yleiskielessä palkalla taas tarkoitetaan työstä säännöllisesti maksettavaa korvausta ja palkkiolla kertaluonteista korvausta satunnaisesta työstä tai palveluksesta.

Kun säädösten määritelmiä hyödynnetään sanastotyössä, täytyy muistaa se, että ne koskevat yleensä vain kyseistä säädöstä. Yleistä kielenkäyttöä ei nimittäin voi säädellä lailla. Toki säädöstenkin määritelmässä tulisi välttää yleiskielen vastaisia määrittelyjä, mutta todellisuudessa näin ei kuitenkaan aina ole. Muutama sanastossakin mukana oleva käsite oli eri verolaeissa määritelty eri tavoin, ja siksi yhteisten käsitepiirteiden löytäminen oli toisinaan vaikeaa.

Se miten asiantuntijat ymmärtävät käsitteet, vaihtelee heidän taustansa mukaisesti. Samalla tavalla työhön vaikuttaa myös terminologian tausta. Verosanastoprojektissa tästä saatiin konkreettinen esimerkki, kun asiantuntijaryhmä alkoi käsitellä laatimiani eri verolajien määritelmäehdotuksia. Olin nimittäin katsellut veroja veronmaksajan näkökulmasta ja muotoillut eri verojen määritelmät muotoon "vero, jota maksetaan sillä ja sillä perusteella". Koska Verosanaston pääasiallinen kohderyhmä on valtionhallinnon virkamiehet, päätettiin lähtökohdaksi ottaa veroviranomaisen näkökulma. Niinpä verolajien määritelmät muutettiin muotoon "vero, jota kannetaan sillä ja sillä perusteella".

Monikielisen sanastotyön haasteet

Koska valtioneuvoston kielipalvelu tekee sanastotyötä valtionhallinnon alalla, ollaan sanastoprojekteissa aina tekemisissä myös kulttuurierojen kanssa. Myös verotus on järjestetty joka maassa eri tavoin. Tavoitteena on tietysti löytää toisesta kulttuurista ja järjestelmästä suomalaisia verokäsitteitä vastaavat termit. Mutta mitä tehdä, kun Ranskassa ei ole verokortteja, Saksassa veroja peritään liittovaltio-, osavaltio- ja kuntatasoilla (mikä olisi siis Suomen valtionveron saksankielinen vastine?), ruotsinruotsin termistö poikkeaa suomenruotsalaisesta termistöstä tai pitäisi englanniksi kuvata erilaisia verotuksensa tehtäviä vähennyksiä?

Erikielisten vastineiden valinnassa on usein pakko tehdä kompromisseja. Jos vastaavaa käsitettä ei löydy, on tutkittava, olisiko olemassa jokin lähikäsite, ylä- tai alakäsite, jota voisi käyttää. Jos nekkään eivät oikein sovellu käyttöön, täytyy muotoilla sellainen vieraskielinen vastine, joka mahdollisimman hyvin kuvaisi suomalaista käsitettä. Seuraavassa on joitakin esimerkkejä sanaston ratkaisuista:

tupakkavero

sv tobaksaccis

sv tobaksskatt *i Sverige*

palkka

de Arbeitsentgelt ²²⁾ *n*

de Gehalt *n engerer Begriff*

de Lohn *m engerer Begriff*

²²⁾ Oberbegriff ist in Deutschland das Arbeitsentgelt, das in der Praxis bei gewerblichen Arbeitnehmern meist als Lohn (auf Arbeitsstundenbasis) und bei Angestellten als Gehalt (auf Monatsbasis) bezeichnet wird. Sehr häufig ist die kombinierte Verwendung „Löhne und Gehälter“.

verokortti

veroviraston verovelvolliselle vuosittain antama asiakirja, jonka mukaan *ennakonpidätys* on laskettava

fr fiche indiquant le pourcentage de la retenue provisoire à la source

verollinen (2) *adj*

sellainen, johon sisältyy *vero*

Sanaa "verollinen" käytetään esimerkiksi puhuttaessa hinnasta, johon sisältyy vero.

sv inklusive skatt

en including tax

de einschließlich Steuer(n)

de inklusive Steuer(n)

de inkl. Steuer(n)

de Brutto-

fr taxe incluse

Tätä kirjoittaessani Verosanasto on vielä oikolukuvaiheessa, mutta lehden ilmestyessä pitäisi myös sanaston olla jo markkinoilla. Keskustelu veroista ja etenkin autoveroista käy kiivaana edelleenkin, tosin muilla foorumeilla.

Kirjoittajasta:

Kaisa Kuhmonen (fil. maist.) työskentelee terminologina valtioneuvoston kielipalvelussa. Hän toimi verosanasto-projektin projektisihteerinä ja alkaa seuraavaksi vetää valtion työmarkkinoita käsittelevää sanastohanketta.

Terminologiakonferenssi Riassa

Mari Suhonen

Riassa järjestettiin 21.–25.10. kansainvälinen terminologia-alan tapahtuma, STK-2 – 2nd International Conference on Terminology. Osallistuin kahtena ensimmäisenä päivänä järjestettyyn terminologiakonferenssiin, jonka teemana oli terminologia ja teknologian siirto monikielisessä tietoyhteiskunnassa. Konferenssiin oli koottu mielenkiintoisia aiheita terminologian teorian tarkastelusta käytännönläheisempiin aiheisiin. Alla on poimintoja muutamasta erityyppisestä esitelmästä.

Ernest Drezen

Lokakuun konferenssilla kunnioitettiin *Ernest Drezenin* 110-vuotissyntymäpäivän muistoa. Drezen syntyi Latviassa, mutta asui ilmeisesti aikuisikänsä Neuvostoliitossa, jossa hän työskenteli sotilasinsinöörinä. Hän oli monipuolisesti kielitaitoinen ja erityisen kiinnostunut esperantosta. Toinen Drezenin kiinnostuksen kohde oli terminologia, josta hän kirjoitti ainakin yhden kirjan. Drezenillä oli yhteyksiä muualle Eurooppaan, ja hän tunsi esimerkiksi terminologian teorian perustajan, itävaltalaisen *Eugen Wüsterin*.

Latvialainen professori *Valentina Skujina* on hiljattain kääntänyt Drezenin vuonna 1936 venäjänkielisenä ilmestyneen teoksen *Internationalization of Scientific-technical Terminology* latviaksi ja englanniksi. Skujina pohti esitelmässään Drezenin kirjassa esitettyjen ajatusten yhteyttä nykyään suosittuun aiheeseen, globaalistumiseen. Drezen käsittelee nimittäin aikoinaan erityisesti kansainvälistymiseen liittyviä termiongelmia.

Drezenin mielestä selkeän viestinnän kannalta on tärkeää, että termit ja käsitteet ymmärretään samalla tavalla. Hänen mukaansa kansainvälisessä sanastotyössä on olennaista erityisesti käsitteiden harmonisointi. Termitason kansainvälisessä harmonisoinnissa hän kehotti puolestaan aina ottamaan huomioon kunkin kielen erityispiirteet. Kielten rakenteiden vastaisia termejä ei kannata luoda vain harmonisoinnin vuoksi.

Ennen käsitteiden ja termien kansainvälistä harmonisointia termien ja käsitteiden käyttö pitää Drezenin mukaan yh-tenäistää kansallisella tasolla. Tämä edellyttää käsitteiden määrittelemistä. Määrittelemisen ja sopivien termien valinta tulisi puolestaan aina aloittaa käsitteiden luokittamisella. Luokittaminen oli Drezenistä tärkeää myös kansainvälisellä tasolla. Hän näki luokittelujärjestelmien luomisen yhtenä kansainvälisten terminologiaorganisaatioiden tehtävistä.

Skujina totesi lopuksi, että useat Drezenin teoksessa esitetyt ajatukset sopivat kohtuullisesti myös nykyään ajankohtaisiin kansainvälisiin termiongelmiin. Skujinan mielestä teoksessa tuodaan hyvin esiin myös se, että kansallinen sanastotyö on edellytys kansainvälisen viestinnän onnistumiselle.

Tietotekniikan termisuosituksia reaaliajassa

10 Arvi Tavast esitteli Virossa kehiteltävää uutta tapaa vakiinnuttaa tietotekniikan käsitteistä käytettäviä termejä. Hän kertoi, ettei perinteinen standardisointityö pysty tuottamaan tietotekniikan alalla tarvittavia sanastostandardeja riittävän nopeasti. Sanastostandardit saattavat jopa olla vanhentuneita jo ilmestyessään. Tämä on Tavastin mukaan johtanut siihen, että sanastostandardeja ei Virossa juurikaan arvosteta. Ilman toimivaa termistönhuoltotyötä termeistä on alettu käyttää paljon erilaisia variantteja, mikä hankaloittaa viestintää.

Tavast kertoi, että haastattelujen perusteella tietotekniikka-alan termistöä ammatissaan tarvitsevat henkilöt kaipaavat käsitteille yhteisesti sovittuja määritelmiä ja nimityksiä. Koska termeistä olisi julkaistava tietoa huomattavasti perinteistä sanastostandardin julkaisemisvauhtia nopeammin, tietotekniikka-alan sanastotyö olisi Tavastin mielestä järjestettävä aivan uudella tavalla.

Virossa kehitteillä olevassa uudessa menetelmässä työskennellään WWW-pohjaisesti. Osallistujat voivat tehdä tietyssä määrin itse lisäyksiä aineistoon silloin, kun heille parhaiten sopii, minkä ansiosta sanastotyöhön voi osallistua suuri joukko vapaaehtoisia asiantuntijoita. Tällöin rahoitus tarvitsee järjestää vain pienelle ydinryhmälle, joka koostuu sanastotyön ammattilaisista ja joka editoi ja työstää sanastoaineistoa terminologisten periaatteiden mukaan.

Varsinainen sanastotyö olisi perinteisen normatiivisen sijaan deskriptiivistä, mutta etenisi käsitteistä termeihin kuten perinteinenkin standardisointi. Se eroaisi perinteisistä menetelmistä muun muassa siten, että liikkelle lähdetäisiin termin ja käsitteen tämänhetkisestä käytöstä ja käyttöön mahdollisesti liittyvistä erimielisyyksistä ja epäjohtonmukaisuuksista. Sanastoa kommentoiville henkilöille voitaisiin myös ilmoittaa, mitkä tahot eri termivariantteja käyttävät, jolloin heidän olisi helpompi päättää, mitä vaihtoehtoa he itse haluavat kannattaa.

Tavast totesi, että tällaiseen työskentelymalliin on helppo löytää innostuneita asiantuntijoita, mutta ydinryhmää on jo vaikeampi koota, koska asiantuntijat ovat niin kiireisiä. Myös käytännön tekninen toteutustapa on Tavastin mukaan vielä ratkaisematta, joten ilmeisesti Virossa ei vielä sovelleta uutta sanastotyön menetelmää käytäntöön.

Kääntäjä ja tulkki termistön kehittäjinä

Konferenssissa esiintyi muutamia latvialaisen kääntäjäkoulutuksen edustajia. Heistä *Ieva Zauberga* pohti kääntäjän ja tulkin rooleja uuden latviankielisen termistön vakiinnuttajina ja kehittäjinä. Zaubergan mielestä kääntäjiä ja tulkkia termistön kehittäjinä pitää tarkastella erikseen, koska työt ovat luonteeltaan erilaisia.

Zauberga totesi, että kääntäjän työ alkaa käännöksen kohdeyleisön ja tarkoituksen analysoinnilla. Kääntäjä päättää

käännösstrategian tutkimalla aihealueeseen liittyviä tekstejä ja erilaisia termilähteitä, kuten sanakirjoja ja tietokantoja. Latviassa on myös termisuosituksia antavia viranomaistahoja muun muassa Latvian tiedeakatemiassa. Zaubergan mukaan käännösten laadun kannalta aiheuttaa toisinaan ongelmia se, että viranomaiset muuttavat termisuosituksiaan, jolloin jo käyttöön vakiintunut latviankielinen termi pitää korvata uudella. Zaubergan mielestä käännökset ovat kuitenkin yksi tapa yhtenäistää ja vakiinnuttaa termistöä, koska nimenomaan oikeiden termien käyttö on käännöksen laadun taakka.

Tulkille asetetaan erilaisia vaatimuksia kuin kääntäjälle. Tulkin pitää ottaa ensisijaisesti huomioon äänen käyttö sekä ilmaisun selkeys ja sujuvuus. Vaikka oikeiden termien käyttö onkin tärkeää myös tulkauksessa, se ei ole yhtä olennaista kuin käännöksissä. Termien käyttö ei ole välttämättä tulkauksilanteessa yhtä johdonmukaista kuin käännöksessä, vaan termiä voi vaihdella enemmän tilanteen mukaan. Tulkki on yhteydessä tulkittavan alan asiantuntijoihin ja käyttää yleensä termejä joihin kohdeyleisö on tottunut, vaikka ne eroaisivatkin termisuosituksista. Zaubergan mielestä tulkauksen avulla voidaan paitsi vakiinnuttaa termistöä myös kehittää eri tilanteisiin sopivia uusia termivariantteja.

Konferenssin antia

Riian konferenssin jälkeen minua jäi erityisesti mietityttämään latvian ja viron kaltaisten entisissä Neuvostoliiton maissa puhuttavien pienten kielten tilanne, joka tuli esiin muutamissa puheenvuoroissa. Vaikka suomikin on pieni kieli, joka tuntuu useilla erikoisaloilla jäävän englannin jyräämäksi, meillä historia ja siten tietyt sanastotyön lähtökohdat ovat erilaisia kuin Baltian maissa.

Esimerkiksi Ieva Zauberga kertoi, että Latviassa suuret yhteiskunnalliset muutokset ja nopea kansainvälistyminen viime vuosikymmeneltä alkaen ovat lisänneet tarvetta kehittää paljon aivan uudenlaista omakielistä termistöä. Useat latvialaiset esitelmöijät totesivat, että sanakirjojen ja termitietokantojen kaltaisia termilähteitä on toistaiseksi saatavilla vain vähän, eikä latviankielistä erikoisaloja koskevaa aineistoa ole vielä julkaistu kovin paljon esimerkiksi Internetissä. Sekä Latviassa että Virossa tuntui kuitenkin olevan paljon ihmisiä, jotka ovat kiinnostuneita omakielisen termistön kehittämisestä ja työskentelevät sen parissa, ja lisäksi molemmissa maissa tehdään sanastotyötä julkisella sektorilla. Sanastotyön tilanne ei mielestäni vaikuttanutkaan noissa maissa toivottomalta.

Yllättävänä yksityiskohtana mieleeni jäi virolaisen *Maire Raadikin* Viron pankkitermistön kehitystä 1990-luvulla kuvaavasta esitelmästä tieto, että englannin ohella suomi on vaikuttanut eniten vironkieliseen pankkitermistöön viime aikoina. Esimerkiksi sana *sedel* on yleistynyt virossa samassa merkityksessä kuin suomen *seteli*, vaikka sen merkitys on aikaisemmin ollut toinen.

Idea merimerkkisanaston tekemisestä syntyi TSK:ssa jo runsas vuosi sitten, kesällä 2001. Aineistoa sanastoa varten olivat tuolloin keräämässä TSK:ssa työskennellyt terminologi *Irma Hagfors* sekä Vaasan yliopistosta harjoittelijana ollut *Teija Laitila*. Työntekijöiden vaihduttua sanasto jäi puolivalmiiksi ja omana harjoitteluajanani tehtävänäni oli viimeistellä tämä pieni merimerkkisanasto julkaisukuntoon.

Vaikka materiaali oli jo suurelta osin valmiiksi kasassa ja melko pitkälle valmisteltua, vei silti oman aikansa päästä sille *merimerkkien* minulle täysin uuteen ja outoon maailmaan. Suurena apuna sanaston tekemisessä oli TSK:n terminologi *Sirpa Suhonen*. Ranskankieliset termivastineet tarkisti TSK:n projektityöntekijä *Katariina Tahvanainen*.

Yksi tärkeimmistä tämän minisanaston tekemisessä käytetyistä lähteistä on *IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmä*. IALA (International Association of Marine Aids to Navigation and Lighthouse Authorities) on merenkulun turvalaitteiden kansainvälistä koordinoitua hoitava järjestö. Myös Merenkululaitos on ollut apuna sanaston tarkistuksessa ja heidän kommentistaan on ollut paljon hyötyä sanaston teossa. Eri-työskytökset *Paula Backmanille* avusta ja kärsivällisyydestä.

Sanastoa tehdessäni hämmästytti aiheutti alkuvaiheessa se, että merenkulun viitoitusjärjestelmä ei ole täysin yhdenmukainen kaikkialla maailmassa. On olemassa kaksi kansainvälistä viitoitusalueetta, *alue A* ja *alue B*, joilla *lateraalimerkit* eroavat toisistaan. Esimerkiksi väylän oikeaa tai vasenta reunaa osoittavien lateraalimerkkien värit tarkoittavat täsmälleen päinvastaista riippuen siitä, missä päin maailmaa liikutaan. Viitoitusalueella A (esim. Eurooppa) lateraalimerkin punainen väri tarkoittaa väylän vasenta reunaa, kun taas viitoitusalueella B (esim. Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikan maat) punainen on merkki väylän oikeasta reunasta. Muut merkkityypit ovat kuitenkin samanlaiset kummallakin alueella.

Merenkulun turvalaitteet on tässä sanastossa jaettu niiden rakenteen mukaisesti *kiinteisiin* ja *kelluviin turvalaitteisiin* sekä toisaalta merkityksen mukaisesti viiteen eri ryhmään. Ongelmia sanaston tekemisessä tuotti se, etteivät kaikki merenkulun turvalaitteet kuulu IALA:n sääntöjen piiriin. IALA:n viitoitusjärjestelmä koskee kaikkia muita kiinteitä ja kelluvia turvalaitteita paitsi majakoita, linjaloistoja ja -merkkejä, sektoriloistoja sekä suuria kelluvia loistoja.

Kirjoittajasta:

Heli Miettinen on TSK:ssa korkeakouluharjoittelijana. Hän opiskelee Helsingin yliopistossa germaanista filologiaa.

1

IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmä;

IALA:n viitoitusjärjestelmä

sv IALA:s utprickningssystem *n* för sjöfarten;

IALA:s utprickningssystem *n*; IALA utmärkningssystem *n*

en IALA Maritime Buoyage System

fr Système *m* de Balisage Maritime de l'AIMS

rannikolla ja sisävesillä käytettävä kansainvälinen viitoitusjärjestelmä, jonka avulla viranomaiset ohjaavat ja turvaavat vesiliikennettä

Yhdistettyä kardinaali- ja lateraalijärjestelmää sovelletaan kaikkiin *kiinteisiin* ja *kelluviin merenkulun turvalaitteisiin* paitsi majakoihin, linjaloistoihin ja -merkkeihin, sektoriloistoihin ja suuriin kelluviin loistoihin.

IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmässä turvalaitteiden tunnuksina voidaan käyttää värejä, merkkipaloja ja valon väriä, huippumerkkiä sekä heijastimia.

IALA on lyhenne englannin sanoista International Association of Marine Aids to Navigation and Lighthouse Authorities. AISM taas on lyhenne ranskan sanoista Association internationale de signalisation maritime.

2

viitoitusalue A; alue A; A-alue

sv utmärkningsregion A; region A

en Buoyage Region A; Region A

fr région *f* A

alue, jolla sovelletaan *IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmää* ja jolla *oikean puolen merkin* väri on vihreä ja *vasemman puolen merkin* väri punainen

Viitoitusalue A käsittää Euroopan, Australian, Uuden-Seelannin, Afrikan, Persianlahden sekä joitain Aasian maita.

3

viitoitusalue B; alue B; B-alue

sv utmärkningsregion B; region B

en Buoyage Region B; Region B

fr région *f* B

alue, jolla sovelletaan *IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmää* ja jolla *oikean puolen merkin* väri on punainen ja *vasemman puolen merkin* väri vihreä

Viitoitusalue B käsittää Pohjois-, Keski- ja Etelä-Amerikan, Japanin, Korean ja Filippiinit.

4

merenkulun turvalaite; merimerkki

sv säkerhetsanordning för sjöfarten; sjömärke *n*
en aid-to-navigation; aid to navigation
fr aide *f* à la navigation; balise *f*

vesiliikenteen ohjaamiseen ja turvaamiseen käytettävä rakenne tai laite, joka kertoo väylän sijainnin silmin havaittavasti

Merenkulun turvalaitteet voidaan jakaa niiden merkityksen mukaan esimerkiksi *lateraali-* ja *kardinaalimerkkeihin* tai rakenteen mukaan *kiinteisiin* ja *kelluviin turvalaitteisiin*.

Merenkulun turvalaite on viranomaisten ja asiantuntijoiden käyttämä termi, kun taas merimerkkiä käytetään lähinnä yleiskielessä.

5

kelluva turvalaite

sv flytande säkerhetsanordning; flytande sjömärke *n*
en floating aid-to-navigation; floating aid
fr aide *f* flottante; balise *f* flottante; marque *f* flottante

viitoitusjärjestelmän mukaisin tunnuksin varustettu pohjaan ankkuroitu *merenkulun turvalaite*, jonka merenkulkijalle näkyvä osa kelluu vedessä

Kelluvia turvalaitteita ovat esimerkiksi *poijut* ja *viitat*.

6

poiju

sv boj
en buoy
fr bouée *f*

kelluva turvalaite, jonka pinnalla näkyvän osan korkeuden suhde leveyteen on pienempi kuin 5:1

Poiju on yleensä ankkuroitu löysällä ankkurikettingillä tai -köydellä eli se pääsee kellumaan vapaasti ankkurointipisteensä ympärillä.

7

viitta; reimari

sv prick; remmare
en spar buoy
fr bouée-espar *f*

kelluva turvalaite, jonka pinnalla näkyvän osan korkeuden suhde leveyteen on suurempi kuin 5:1

Viitta on yleensä ankkuroitu jännitetysti eli se ei pääse vapaasti kellumaan ankkurointipisteensä ympärillä. Suomenkielistä termiä reimari ja ruotsinkielistä termiä remmare ei nykyisin käytetä virallisissa yhteyksissä.

8

kiinteä turvalaite

sv fast säkerhetsanordning; fast sjömärke *n*
en fixed aid-to-navigation
fr aide *f* fixe à la navigation; aide *f* fixe; balise *f* fixe; marque *f* fixe

merenkulun turvalaite, joka on kuivalla maalla tai joka on rakennettu pohjaan kiinni

Kiinteitä turvalaitteita ovat *tutkamerkit*, majakat, linja- ja sektoriloistot, linjamerkit, *reunamerkit*, *kummelit* ja muut tunnusmerkit, *vesiliikennemerkkit*, *valo-opasteet* sekä muut näihin verrattavat kiinteät laitteet.

9

kummeli

sv kummel *n*
en cairn
fr cairn *m*

rannalle näkyvälle paikalle rakennettu kartion, katkaistun kartion tai suorakulmion muotoinen *kiinteä turvalaite*

Kummeli voi olla kivilatomus tai metalli- tai puulevy, joka on usein maalattu valkoiseksi ja jossa saattaa olla punainen tai vihreä kirjain.

10

reunamerkki

sv randmärke *n*

väylän reunaan osoittava, viitoitusjärjestelmän mukaisin tunnuksin varustettu pohjaan kiinni rakennettu *kiinteä turvalaite*, joka sijaitsee väylän reunalinjalla tai sen välittömässä läheisyydessä

11

tutkamerkki

sv radarmärke *n*
en radar target
fr balise *f* radar

tutkaheijastimella tai tutkamajakalla sekä viitoitusjärjestelmän mukaisilla tunnuksilla varustettu pohjaan kiinni rakennettu *kiinteä turvalaite*, joka sijaitsee yli 50 m väylän reunalinjasta ulospäin

12

vesiliikennemerkki

sv sjötrafikmärke *n*; sjövägmärke *n*

kylttiinmuotoinen *kiinteä turvalaite*, joka viestittää kieltoa, määräystä, rajoitusta, tiedotusta tai varoitusta

Vesiliikennemerkkeillä voidaan osoittaa mm. nopeusrajoituksia, siltojen korkeuksia ja varoituksia kaapeleista.

13

valo-opaste

sv ljussignal

fr balise *f* lumineuse

kiinteä turvalaite, joka eriväristen valojen avulla kertoo merenkulkijalle, onko väylällä kulku sillä hetkellä sallittu, tai joka kiinnittää huomion kulun kannalta keskeisiin *vesiliikenne-*merkkeihin

Valo-opasteet on kiinnitetty mustaan taustalevyyn ja niitä käytetään mm. kanavilla ja avattavilla silloilla, kapeikoissa, jyrkissä kaarteissa, jääteiden ja väylien risteyksissä sekä satama-alueilla.

14

lateraalimerkkisv lateralmärke *n*

en lateral mark

fr aide *f* latérale; balise *f* latérale; marque *f* latérale

merenkulun turvalaite, joka osoittaa väylän oikeaa tai vasenta reunaa suhteessa nimelliskulkusuuntaan

Lateraalimerkit ovat joko *vasemman* tai *oikean puolen* merkkejä. *Viitoitusalueella A* vasemman puolen lateraalimerkit ovat punaisia ja oikean puolen merkit vihreitä, *viitoitusalueella B* värit ovat toisin päin. Lateraalimerkit ovat yleensä sylinteri-, kartio-, pilari- tai tankomuotoisia poijuja.

15

vasemman puolen merkki; vasemmanpuoleinen merkkisv babordsmärke *n*

en port hand mark

fr balise *f* latérale bâbord; marque *f* bâbord

lateraalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin oikealla puolella

Viitoitusalueella A vasemman puolen merkki on punainen ja *viitoitusalueella B* vihreä.

16

oikean puolen merkki; oikeanpuoleinen merkkisv styrbordsmärke *n*

en starboard hand mark

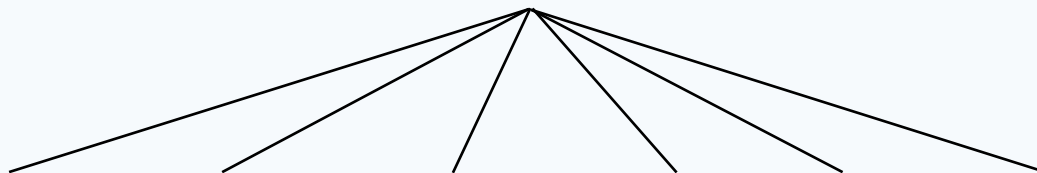
fr balise *f* latérale tribord; marque *f* tribord

lateraalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin vasemmalla puolella

Viitoitusalueella A oikean puolen merkki on vihreä ja *viitoitusalueella B* punainen.

kiinteä turvalaite

merenkulun turvalaite, joka on kuivalla maalla tai joka on rakennettu pohjaan kiinni

kummeli

rannalle näkyvälle paikalle rakennettu kartion, katkaistun kartion tai suorakulmion muotoinen kiinteä turvalaite

reunamerkki

wäylän reunaa osoittava, viitoitusjärjestelmän mukaisin tunnuksin varustettu pohjaan kiinni rakennettu kiinteä turvalaite, joka sijaitsee väylän reunalinjalla tai sen välittömässä läheisyydessä

tutkamerkki

tutkaheijastimella tai tutkamajakalla sekä viitoitusjärjestelmän mukaisilla tunnuksilla varustettu pohjaan kiinni rakennettu kiinteä turvalaite, joka sijaitsee yli 50 m väylän reunalinjan ulospäin

vesiliikenne-merkki

kylttimuotoinen kiinteä turvalaite, joka viestittää kieltoa, määräystä, rajoitusta, tiedotusta tai varoitusta

valo-opaste

kiinteä turvalaite, joka eriväristen valojen avulla kertoo merenkulkijalle, onko väylällä kulku sillä hetkellä sallittu, tai joka kiinnittää huomion kulun kannalta keskeisiin vesiliikenne-

merkkeihin
muu kiinteä turvalaite (esim. majakka, linja- tai sektoriloisto tai linjamerkki)

17

kardinaalimerkkisv kardinalmärke *n*

en cardinal mark

fr aide *f* cardinale; balise *f* cardinale; marque *f* cardinale

merenkulun turvalaite, joka osoittaa, missä ilmansuunnassa on kulkukelpoinen väylä eli miltä puolelta turvalaite voidaan turvallisesti ohittaa

Kardinaalimerkit jaetaan pääilmansuuntien mukaan *pohjois-*, *etelä-*, *itä-* ja *länsimerkkeihin*. Nimi ilmaisee, miltä puolelta merkki tulisi ohittaa. Kardinaalimerkeillä ei ole määrättyä muotoa, mutta yleensä ne ovat pilareita tai tankoja, jotka on maalattu keltaisilla ja mustilla vaakasuorilla kaistoilla ja niiden selvästi erottuvat kaksoiskartiohuippumerkit ovat aina mustat.

18

pohjoismerkkisv nordmärke *n*

en north mark

fr balise *f* cardinale nord; marque *f* cardinale nord

kardinaalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin pohjoispuolella

Pohjoismerkin yläosa on musta ja alaosa keltainen. Huippumerkin kartiot ovat kärjet ylöspäin.

19

itämerkkisv ostmärke *n*

en east mark

fr balise *f* cardinale est; marque *f* cardinale est

kardinaalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin itäpuolella

Itämerkin yläosa on musta, keskiosa keltainen ja alaosa musta. Huippumerkin kartiot ovat kannat vastakkain.

20

etelämerkkisv sydmärke *n*

en south mark

fr balise *f* cardinale sud; marque *f* cardinale sud

kardinaalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin eteläpuolella

Etelämerkin yläosa on keltainen ja alaosa musta. Huippumerkin kartiot ovat kärjet alaspäin.

21

länsimerkkisv västmärke *n*

en west mark

fr balise *f* cardinale ouest; marque *f* cardinale ouest

kardinaalimerkki, joka osoittaa, että kulkukelpoinen väylä kulkee merkin länsipuolella

Länsimerkin yläosa on keltainen, keskiosa musta ja alaosa keltainen. Huippumerkin kartiot ovat kärjet vastakkain.

22

karimerkkisv punktmärke *n*

en isolated danger mark

fr balise *f* d'obstacle; marque *f* de danger isolé

merenkulun turvalaite, joka on pystytetty tai ankkuroitu pieniulotteisen vaarakohteen kohdalle ja jonka sivuilla on kaikkialla kulkukelpoista vettä

Karimerkin runko on musta ja siinä on yksi tai useampia punaisia vaakaraitoja. Huippumerkissä on kaksi mustaa palloa päällekkäin.

23

turvavesimerkkisv mittledsmärke *n*

en safe water mark

fr balise *f* d'eaux saines; marque *f* d'eaux saines

merenkulun turvalaite, joka osoittaa, että kaikkialla sen ympärillä, myös alla, on kulkukelpoista vettä

Turvavesimerkissä on punaisia ja valkoisia pystyraitoja. Muodoltaan se voi olla joko pallo, pilari tai tanko. Jos turvavesimerkissä on huippumerkki, se on punainen pallo. Tällaisella merkillä osoitetaan esimerkiksi väylän keskialuetta tai keskilinjaa.

24

erikoismerkkisv specialmärke *n*

en special mark

fr balise *f* spéciale; marque *f* spéciale

merenkulun turvalaite, joka ei varsinaisesti ohjaa merenkulkua tai veneilyä, vaan osoittaa erityistä aluetta, laitetta tai olosuhdetta, joka on lähemmin esitetty kartoissa, purjehdusohjeissa tai tiedotuksissa merenkulkijoille

Erikoismerkki on keltainen. Jos siinä on huippumerkki, se on keltainen ja x:n muotoinen. Erikoismerkki voi osoittaa esimerkiksi merentutkimuslaitetta, ruoppauskohdetta, läjitysalueita, kaapelia, putkijohtoa, ulkoilu-alueita tai rajavyöhykettä.

25

nimelliskulkusuunta

sv utmärkningens huvudriktning; farledens huvudriktning

en conventional direction of buoyage

fr sens *m* de la remontée; sens *m* conventionnel

merenkulkijan käyttämä yleinen kulkusuunta lähestyttäessä satamaa, jokea, jokisuistoa tai muuta vesireittiä mereltä päin tai viranomaisen määräämä kulkusuunta

Nimelliskulkusuunta ilmoitetaan merikartoissa ja purjehdusohjeissa.

IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmä

rannikolla ja sisävesillä käytettävä kansainvälinen viitoitusjärjestelmä, jonka avulla viranomaiset ohjaavat ja turvaavat vesiliikennettä

viitoitusalue A

alue, jolla sovelletaan IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmää ja jolla oikean puolen merkin väri on vihreä ja vasemman puolen merkin väri punainen

viitoitusalue B

alue, jolla sovelletaan IALA:n merenkulun viitoitusjärjestelmää ja jolla oikean puolen merkin väri on punainen ja vasemman puolen merkin väri vihreä

merenkulun turvalaite

vesiliikenteen ohjaamisen ja turvaamiseen käytettävä rakente tai laite, joka kertoo väylän sijainnin silmin havaittavasti

lateraalimerkki

merenkulun turvalaite, joka osoittaa väylän oikeaa tai vasenta reunaa suhteessa nimelliskulkusuuntaan

kardinaalimerkki

merenkulun turvalaite, joka osoittaa, missä ilmansuunnassa on kulkukelpoinen väylä eli miltä puolelta turvalaite voidaan turvallisesti ohittaa

karimerkki

merenkulun turvalaite, joka on pystytetty tai ankkuroitu pieniulotteisen vaarakohteen kohdalle ja jonka sivuilla on kaikkialla kulkukelpoista vettä

turvavesimerkki

merenkulun turvalaite, joka osoittaa, että kaikkialla sen ympärillä, myös alla, on kulkukelpoista vettä

erikoismerkki

merenkulun turvalaite, joka ei varsinaisesti ohjaa merenkulkua tai veneilyä, vaan osoittaa erityistä aluetta, laitetta tai olosuhdetta, joka on lähemmin esitetty kartoissa, purjehdusohjeissa tai tiedotuksissa merenkulkijoille

laitteen rakenteen mukaan

laitteen merkityksen mukaan

kelluva turvalaite

viitoitusjärjestelmän mukaisin tunnuksin varustettu pohjaan ankkuroitu merenkulun turvalaite, jonka merenkulkijalle näkyvä osa kelluu vedessä

kiinteä turvalaite

merenkulun turvalaite, joka on kuivalla maalla tai joka on rakennettu pohjaan kiinni

poiju

kelluva turvalaite, jonka pinnalla näkyvän osan korkeuden suhde leveyteen on pienempi kuin 5:1

viitta

kelluva turvalaite, jonka pinnalla näkyvän osan korkeuden suhde leveyteen on suurempi kuin 5:1

Toivotamme jäsenillemme, yhteistyökumppaneillemme
 ja kaikille Terminfon lukijoille
 Oikein Rauhaista Joulua ja
 Menestyksestä Tutta Vuotta 2003

Hi önskar våra medlemmar, samarbetspartner och alla
 Terminfos läsare En Riktigt Fridfull Jul och
 Ett Framgångsrikt Nytt År 2003

We wish our members, partners and all
 Terminfo readers Peaceful Christmas and
 A Successful New Year 2003

Joulutauko termipalvelussa ja kirjaston aukioloajoissa

Sanastokeskuksen termipalvelu ja kirjasto
 ovat suljettuina 23.12.2002–6.1.2003.
 Joulutauon jälkeen palvelemme taas
 normaalisti arkisin klo 8.30–16.00.

Termtjänsten och biblioteket är stängda

TSKs termtjänst och bibliotek
 är stängda 23.12.2002–6.1.2003.
 Efter pausen betjänar vi igen normalt
 alla vardagar kl. 8.30–16.00.

Man gave names to all the animals...

Juha Valste

Eläin tarvitsee nimen, jotta siitä voisi puhua tai kirjoittaa. Suomessa elävillä tai täällä vieraillevilla selkärangkaisilla ja monilla selkärangattomillakin eläimillä on suomalainen nimi. Tilanne on kuitenkin toinen, kun siirrytään muualle. Televisio ja matkustamisen yleistymisen ovat synnyttäneet tilanteen, jossa kuitenkin tarvitaan yhä useammin nimiä myös ulkomaan eläville.

Bob Dylan laulaa: "Man gave names to all the animals, in the beginning, long time ago!" Valitettavasti Dylanin optimismin ei ole aihetta: kaikille eläimille ei ole annettu nimeä edes "tieteksi", englannista tai muista kielistä puhumatta. Suurin osa maapallolla elävistä eläimistä on tieteellisesti kuvaamatta – edes tutkijat eivät ole niitä nähneet, saati sitten antaneet niille nimiä. Eri arvioiden mukaan tieteellinen nimi on vasta 5–15 prosentilla maailman eliölajeista.

Nimi on annettu etenkin kookkaille ja näkyville eläimille, joiden kanssa ihminen joutuu tekemisiin. Tällaisia ovat ennen muuta nisäkkäät ja linnut, mutta usein myös matelijat, sammakkoeläimet ja kalat. Hyönteisistä ja muista selkärangattomista nimen ovat saaneet vain silmiinpistävimmät, pistävimmät ja purevimmat tai muuten vaan huomiota herättävät lajit. Niitä tuntuu olevan paljon, mutta todellisuudessa nimettyjä lajeja on hyönteisten lajimäärään nähden vähän.

Kukastajista malureihin, kääpiöistä vilistäjiin

Vajaa vuosikymmenen sitten Suomessa päätettiin suururakka: maailman linnuille oli annettu suomalaiset nimet. Kun lintulajeja on reilusti yli 9000 ja kun useimmilla niistä ei ollut minkäänlaista suomalaista nimeä, työ oli valtava.

Suomi oli toinen maa maailmassa, joka sai valmiiksi täydellisen omankielisen nimistön linnuille. Englanninkieliset nimet olivat ensimmäisiä, mutta niitä ei voi verratakaan suomalaisiin. Englantilaisen tradition mukaan eläimen nimen osana on masentavan usein ihmisen nimi, joka ei kerro eläimestä mitään. Nimi *Franklin's gull* ei kerro lokista paljoa, linnun suomalainen nimi preerianaurulokki jo paljon enemmän.

Lintujen suomalaisissa nimissä sovelletut perussäännöt sopivat ohjeeksi muidenkin eläinten nimeämiseen. Nimen tulisi olla yksi-, kaksi- tai korkeintaan kolmeosainen (esimerkiksi tylli / pikkutylli / mustajalkatylli), nimen osana ei saa ihmisen nimi ja nimen pitää liittyä jotenkin lajin ulkonäköön, ääneen, elintapoihin tai levinneisyyteen. Kääpiöitä ja jättiläisiä vältetään. Nimi saisi mielellään olla hauska, satuttava, iskevä, suuhun sopiva ja oikeanlaisia assosiaatioita synnyttävä.

Työryhmä joutui muuttamaan joitakin käytössä olevia suomalaisia nimiä. Syynä oli yleensä nimen huonous tai harhaanjohtavuus. Vakiintuneiden nimien peukaloimisessa oltiin kuitenkin varovaisia. Esimerkiksi tervapääsky ei ole pääsky, ei edes niiden lähisukulainen. Nimi on kuitenkin niin vakiintunut, ettei sitä muutettu. Meriharakkakin pysyi harakkana, vaikka se on kahlaaja- eikä varislintu; meri- ja karimetso ovat metsoja, vaikka ne eivät kanalintuihin kuulukaan.

Jääkyyhkystä tuli pikkuruokki, partatiaisesta viiksitimali, kahlaajapääskystä pääskykahlaaja, sinihaarahaukasta liito-haukka ja niin edelleen. Muutama muutosehdotus herätti melkoista närää ja keskustelua. Tällainen oli esimerkiksi fregattilintu: koska nimi on yhdysnimissä pitkä ja hankala, työryhmä ehdotti nimeksi kaapparia – nimi olisi liittynyt laivoihin ja kuvannut näiden lintujen elintapaa. Ihmisten mielestä nimi fregattilintu oli kuitenkin vakiintunut ja niin hieno, ettei sitä voinut muuttaa. Työryhmä taipui ja fregattilinnuille palautettiin niiden vanha nimi.

Kaivajia, kuonokkaita ja hyppijöitä

Kun linnut olivat saaneet nimet, vuorossa olivat nisäkkäät. Tohtori *Ilkka Koivisto* kutsui kokoon työryhmän, joka jakoi maailman nisäkkäät keskenään. Ryhmään tulivat professori *Juhani Lokki*, dosentti *Heikki Henttonen*, FL *Seppo Lahti*, dosentti *Petri Nummi*, dosentti *Erkki Pankakoski* ja FM *Juha Valste*. Urakka on osoittautunut työläämmäksi kuin alussa uskottiin.

Työn perustaksi otettiin Wilsonin ja Reederin teos *Mammal Species of the World – a Taxonomic and Geographic Reference* (Smithsonian, 1993), jossa eri nisäkäslahkojen asiantuntijat ovat laatineet omien ryhmiensä esitykset. Kirja tuntee kaikkiaan 4629 nisäkäslajia. Teoksen käyttökelpoisuutta parantaa olennaisesti Wilsonin ja Colen oheiskirja *Common Names of Mammals of the World* (Smithsonian, 2000), jossa on kaikkien lajien tieteelliset ja englanninkieliset nimet sekä hakemisto.

Monet käytössä olevat suomalaiset (ja englantilaiset) nimet ovat harhaanjohtavia tai huonoja. Suoraan käännetty nimi voi viedä ajatukset oudoille poluille – etenkin jos nimi on käännetty väärin. Mitä tuo mieleen nisäkäslahko nimeltä siireneläimet? Olisiko näillä eläimillä läpätunkeva ääni – ehkä myös vilkkuvat valot? Lahkon tieteellinen nimi on *Sirenia* – työryhmä esittää uudeksi nimeksi seireneläimiä, mitä tieteellinen nimi tarkoittaa. Sopii kyllä kysyä, olisivatko esimerkiksi merilehmät onnistuneet houkuttelemaan edes pitkään merellä olleita miehiä tuhoon... Tosin niistä arvellaan myös merenneitotarinoiden lähteneen liikkeelle.

Outoja eläimiä ovat myös kalliomäyrät – ne kun eivät ole sukua mäyrälle, vaan niiden lähimpiä eläviä sukulaisia ovat norsut. Kaikki ryhmän eläimet eivät asustelee kallioilla, vaan osa niistä elelee puissa. Kalliomäyrä ei kuitenkaan ole sen kauempana totuudesta kuin Raamatun vanha käännös: siinä näitä Afrikan lisäksi Siinailla, Lähi-idässä ja Arabiassa asustavia eläimiä kutsutaan kaniineiksi! Ryhmän nykyinen nimi on tamaanit.

Luetteloa on helppo jatkaa. Afrikaansinkielisestä nimestä *ardwolf* suoraan käännetty maasusi ei ole susi eikä edes koiraeläin, vaan termittettä ja muurahaisia syömään sopeutunut hyeenojen heimon petoeläin. Nimeksi ehdotamme sille termiittihyeena. Afrikaansinkielinen nimi *ardvark* on uskollisesti käännetty suomessa maasiaksi. Pitkä- ja vahvahäntäinen kaivelija ei kuitenkaan ole sukua sioille, vaan kuuluu omaan lahkoonsa putkihampaiset. Ehdotamme sen nimeksi termiitikaivajaa. Kyseinen eläin on muuten mallina Masan Arkki-sarjakuvan Aarnille.

Englanninkielisestä nimestä *springhare* on suomeen saatu nerokkaasti hyppyjänis. Savanneilla loikkiva otus ei ole jäniseläin ja sillä on kaiken lisäksi pitkä häntä. Se näyttää eniten pieneltä kengurulta – esitämme eläimen suomalaisiksi nimeksi savannihyppijää.

Afrikassa elelee hiiren- ja rotankokoisia, pitkäkuonoisia otuksia, joita englanniksi kutsutaan nimellä *elephant shrews*. Suomalainen nimi hyppypäästäinen olisi muuten hyvä, mutta nämä eläimet eivät ole päästäisiä eivätkä hypi. Ehdotamme lahkoon eläimille nimeksi kuonokkaat.

Sellaiset kädellisten nimet kuin *Milne-Edwards' sportive lemur* (lännenhoikkamaki), *Goeldi's monkey* (hyppytamariini), *Campbell's monkey* (mustaperämarakatti) ja *L'Hoest's monkey* (valkokurkkumarakatti) ovat kyllä olleet helppoja antaa, mutta siihen niiden anti sitten jääkin.

Valitettavan usein suomenkielinen nimi on kuitenkin otettu suoraan vieraasta kielestä, useimmiten englannista. Nimet thomsonin- ja grantingaselli eivät kerro kovin paljoa Itä-Afrikan savannien siroista antiloopeista, joten työryhmä ehdottaa nimiksi savanni- ja isogasellia. Grevynseepan uudeksi nimeksi esitämme isoseepaa, koska se on selvästi suurin seepralaji.

Loputon työsarja

Yli puolet nisäkkäistä on jyrssiöitä ja melkein neljännes lepa-koita. Näihin ryhmiin kuuluvien tuhansien lajien nimeäminen on suuri ja vaikea urakka – ani harvalla on aikaisempaa suomalaista nimeä. Sama koskee myös hyönteissyöjiä. Toisaalta melkein kaikilla valailla, petoeläimillä sekä sorkka- ja kavioeläimillä on suomalainen nimi entuudestaan.

Mutta mitä mieltä ollaan kokonaan uusista, "keksityistä" nimistä? Esimerkiksi Uudella mantereella eläviä pikkujyrssiöitä on perinteisesti kutsuttu hiiriksi, rotiksi ja myyriksi, joita ne muistuttavat ulkonäöltään. Ne eivät kuitenkaan ole Euraasian ja Afrikan jyrssiöiden lähisukulaisia. Työryhmä esittää näiden eläinten nimiksi hiurut, ratut ja myyryt. Hiiren näköiset ovat hiuruja, rotan näköiset rattuja ja myyrän näköiset myyryjä.

Aivan uusien nimien keksimisessä on joidenkin mielestä jotakin vääriä. Miksi? Joku on joskus keksinyt myös jo vakintuneet nimet. Ne eivät tunnu keinotekoisilta, koska olemme tottuneet niihin ja niistä on tullut käsitteitä. Näin käy myös uusille nimille, jos ne ovat onnistuneita.

Tällä hetkellä nisäksälajeja on nimetty jo yli 5000, ja luku kasvaa koko ajan. Tämä voi tuntua merkittävältä, sillä eikö nisäkkäät kuitenkin tunneta jo varsin hyvin? Kyllä tunnetaan, mutta niissäkin riittää yhä selvitettävää. Hyvä esimerkki on oma laukomme kädelliset (Primates), johon kuuluvat puoliapinat, apinat, ihmisapinat ja ihminen. *Colin Groves* tunki Wilson & Reederissä vuonna 1993 yhteensä 233 lajia kädellisiä, mutta vain kahdeksan vuotta myöhemmin hän luettele teoksessaan *Primate Taxonomy* (Smithsonian, 2001) jo 355 lajia. Lajimäärän kasvu 50 prosentilla johtuu pääasiassa uusien tutkimusmenetelmien käyttöönotosta (esimerkiksi DNA- ja äänivertailut), joka on johtanut monien lajien pilkkomiseen.

Kirjoittajasta:

Juha Valste, FM, työskentelee toimittajana Suomen Luonto-aikakauslehdessä. Lisäksi hän on mm. toimittanut ja kirjoittanut tietokirjoja sekä lukion biologian ja kemian oppikirjoja.

Kun tutkijat pääsevät toden teolla selvittämään jyrssiöiden, lepakoiden ja hyönteissyöjien lajimäärää, ennustan sen kasvavan nykyisestä yli kaksinkertaiseksi. Nisäkkäiden luokan lajien kokonaisuus nousee suunnilleen samaan kuin maailman lintujen lajimäärä.

Mistä tietoa?

Kääntäjä, joka tarvitsee eksoottisille eläimille suomenkielisiä nimiä, joutuu turvautumaan moniin eri lähteisiin. Lisäksi hänen pitäisi ymmärtää jotakin eläinten nimeämisen perusteista ja eläinkunnan järjestelmästä. Nimien kääntäminen englannista on yleensä helpompaa kuin muista kielistä, koska nimi-luettelot ja lähdeoteoksia on ylivoimaisesti eniten englanniksi.

Jokaisella eläinlajilla on kaksiosainen tieteellinen nimi. Ensimmäinen osa on aina suurella kirjaimella aloitettava sukunimi ja jälkimmäinen osa on aina pienellä kirjaimella aloitettava lajinimi. Sekä suku- että lajinimi kursivoidaan. Esimerkiksi susi on *Canis lupus*; *Canis* on koirien suku ja *lupus* on suden lajinimi. Tieteelliset nimet ovat pääasiassa latinaa ja kreikkaa, mutta niissä voi olla myös henkilö- ja paikannimiä.

Suvut yhdistetään heimoiksi: koirat *Canis*, ketut *Vulpes* ja eräät muut suvut muodostavat yhdessä koira-eläinten heimon Canidae. Heimon nimi päättyy aina -idae ja sitä ei kursivoida. Heimot yhdistetään edelleen lahkoiksi: koira-eläimet Canidae, kissaeläimet Felidae, näätäeläimet Mustelidae ja eräät muut heimot muodostavat yhdessä petoeläinten lahkoon Carnivora. Lahkot yhdistetään edelleen luokiksi: petoeläimet Carnivora, jyrssiöt Rodentia, jäniseläimet Lagomorpha, hyönteissyöjät Insectivora sekä joukko muita lahoja muodostavat yhdessä nisäkkäiden luokan Mammalia.

Kun käännettävässä vieraskielisessä tekstissä tulee vastaan outo eläimen nimi, ensin pitäisi selvittää sen tieteellinen nimi. Tämä käy helposti, jos kyse on linnusta tai nisäkkäistä: englanninkielisen nimen perusteella tieteellisen nimen voi etsiä suoraan maailman lajiluettelosta. Monen muun eläimen nimi saattaa selvitä hyvästä sana- tai tietosanakirjasta. Apua voi saada myös eläinkirjoista, joista eräissä (*Eläinten maailma 1–5*, Otava 1973–75) on jopa englanninkielisten nimien aakkosellinen luettelo (Otavan vastaavassa *Kasvien maailmassa 1–5* on puolestaan englantilaisten kasvinimien luettelo).

Käännöksissä törmää usein eläinten nimiin, joita ei saa millään selvitettyä. Kyse voi olla paikallisesta nimestä: englanninkielinen nimi samalle eläimelle voi olla erilainen Yhdysvalloissa ja Englannissa – Australiasta ja eteläisestä Afrikasta puhumattakaan. Lapintiaainen on Englannissa *Siberian tit* mutta Yhdysvalloissa *gray-headed chickadee*, hirvi on Yhdysvalloissa *moose* ja Englannissa *elk*. Yhdysvalloissa retkeilevää voivat uhata *mountain lion*, *cougar*, *panther*, *catamount* ja *puma* – kyse on koko ajan samasta eläimestä eli puumasta. Etenkin monilla trooppisilla lajeilla ja ryhmillä on omia kutsunimiään.

Uutena tietolähteenä on Internet. Sieltä löytyy runsaasti tietoa esimerkiksi uhanalaisista eläimistä, mutta myös eläinten nimiä. Internetissä on esimerkiksi maailman lintujen lajiluettelo kenen hyvänsä tarkasteltavana (<http://www.birdlife.fi/nimisto/index.html>). Maailman nisäkkäiden suomalaiset nimet aiotaan valmistuttuaan myös siirtää Internetiin kenen hyvänsä nähtäväksi ja arvioitavaksi. Tällä hetkellä nimet on sorsattu jo yli puolelle kaikista nisäksälajeista.

Kokemuksia vuosien varrelta

Viime vuosisadan jälkimmäisellä puoliskolla 60-luvun ylioppilasmellakoiden ja Vanhan valtauksen jälkeen, kuitenkin täysin irrallisina näistä tapahtumista, ryhdyttiin lähinnä insinöörien taholla pohtimaan suomenkielisten teknisten termien systemaattista kehittämistä. Kun standardisoinnin kautta tuli varsin paljon – ja tulee vieläkin – uutta teknistä termistöä, yhtenä vaihtoehtona oli perustaa Standardisoimisliiton yhteyteen tekninen sanastoyksikkö. Lopulta kuitenkin päädyttiin itsenäiseen Tekniikan Sanastokeskukseen, joka mielestäni oli oikea ratkaisu.

Kun hanketta puuhasivat innokkaat sanastomiehet, lähti toiminta varsin ripeästi liikkeelle. Myöhemmin mukaan tuki runsaasti sanastonaisiakin, eikä se mitenkään tahtia hillinnyt. Oli varsin luonnollista, että nämä samat puuhamiehet valittiin myös TSK:n hallitukseen toimintaa ohjaamaan. Vaikka into ja aktiivisuus edelleenkin säilyivät, aiheutti tämä ainakin puheenjohtajalle ongelmia, sillä lähes joka kokouksessa keskustelu huomaamatta liukui jonkin sanasto-ongelman käsittelyyn. Kun hallituksen rooli ei suinkaan ollut toimia termien laatijana, joutui puheenjohtaja ohjausoikeuttaan käyttäen sivistyneesti palauttamaan kokouksen asialistan varsinaisten asioiden käsittelyyn. Ajan myötä tämä ongelma on sittemmin poistunut.

TSK:n toimiala liittyy luonnollisesti myös Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen toimintaan. Yhteistyömuodot ovat vuosien varrella sen sijaan vaihdelleet suuresti. Alkuvaiheessa TSK toimi tutkimuskeskuksen tiloissa ja TSK:n henkilöstö oli tutkimuskeskuksen palkkalistoilla ja muu toiminta hoidettiin jäsenmaksuilla ja muilla tuloilla. Näin päästiin nopeasti käynnistämään toiminta, mutta tästä aiheutui myös ongelmia.

Henkilöstökulut tämän tyyppisessä organisaatiossa ovat suurin yksittäinen menoerä. Hallituksella ei kuitenkaan ollut lopullista päätäntävaltaa henkilöstöasioissa, vaikka se oli vastuussa yhdistyksen taloudesta ja toiminnasta. Yritä siinä nyt sitten tehokkaasti ohjata yhdistyksen toimintaa! TSK:ta ei myöskään aina mielletty edes jäsenistön piirissä omaksi itsenäiseksi yhdistykseksi. Ongelmaksi muodostui myös toiminnan kokonaiskustannusten määrä. TSK:n tilinpäätöksestä näkyi vain osatotuus, kun siitä puuttuivat muun muassa palkkausmenot. Tämä tietenkin selvitetiin yhdistyksen kokouksissa jäsenille, mutta täysin ulkopuolisille jäi varsin harhainen kuva yhdistyksen taloudesta. Osittain näistä syistä myös henkilösuhteet TSK:n ja tutkimuskeskuksen välillä olivat aika ajoitin koetuksella.

Aikaa myöten nämäkin asiat korjaantuivat ja TSK:sta tuli itsenäinen. EU:hun liityttyä TSK:lle tuli uusia haasteita, kun alettiin kerätä EU:ssa käytössä olevia termejä suomeksi. TSK:n johdolla hankkeeseen mobilisoitiin mukaan myös suuri joukko ulkopuolisia. Suuret EU-hankkeet saatiin kyllä vietyä kunniallisesti läpi, mutta ne vaikuttivat toisaalta haitallisesti kotimaisten projektien hoitamiseen.

Vaikka EU-hankkeet olivat täysin uusi ulottuvuus, oli alusta lähtien selvää, etteivät ne jatku siinä laajuudessaan ikuisesti. Näin ollen jouduttiin ajattelemaan, mikä TSK:n

Kari Kaartama

Kari Kaartama on ollut TSK:n hallituksen jäsen vuosina 1976–1987 ja 1995–2002 ja hallituksen puheenjohtaja 1978–1987.

rooli tulevaisuudessa tulisi olemaan tai oikeastaan tulisi olla. Yhteiskunta on muutenkin muuttunut. Valtionhallinnon tehtäviä ja rakennetta on muun muassa EU:n liittymisen myötä muutettu. Samoin elinkeinoelämässä yritykset ovat yhä kansainvälisempiä ja usein monitoimialaisia. Edelleen yhteiskunta on yhä enemmän teknistynyt.

Onko TSK:lle enää ylipäänsä tarvetta? Yhteiskunta on kyllä teknistynyt, mutta ihmiset opettelevat jo kouluissa englantia, toista kotimaista kieltä ja mahdollisesti muitakin kieliä. Miksi tuhata resursseja suomenkielisten käyttöohjeiden laadintaan? Siitä vaan lukemaan laitteiden käyttö- ja huolto-ohjeita englanniksi, ruotsiksi tai vaikkapa ranskaksi. Ei se taida olla ihan näin yksinkertaista. Kun sekä työssäni että harrastusteni parissa olen joutunut lukemaan (saanut lukea) erilaisia teknisiä tekstejä, en ole aina edes sanakirjan avulla päässyt varmuuteen tekstin sisällöstä.

Jos halutaan, että käyttöohjeita luetaan, tulee niiden olla suomeksi. Tosin on hyvä, jos osaa muitakin kieliä, sillä silloin tällöin suomenkieliset ohjeet ovat täysin käsittämättömiä tai jopa virheellisiä. Vieraskielisestä tekstistä voi yrittää tarkistaa, mistä on kysymys.

Mielestäni siis TSK:ta tarvitaan vielä pitkälle tulevaisuuteen. Millaisena? Ottaen huomioon yhteiskunnan kehityksen ja TSK:n ammattitaidon tekniikan termien kehittämisessä, tulisi TSK:n toimintaa laajentaa nykyistäkin enemmän myös muiden erikoisalojen termistön kehittämiseen.

Toiminnan laajentaminen vaatii tietenkin resursseja. Viimeaikaiset keskustelut ja päätökset toiminnan suuntaamisesta ja priorisoinneista antavat hyvän lähtökohdan toiminnan kehittämiseksi. Periaatteena tulee olla "NO PAY—NO PLAY". Ei ole olemassa ilmaista konjakkia. Näissä talkoissa on kaikkien oltava mukana, jos halutaan suomen kielen säilyvän. Ruotsin kielen voi pääasiassa antaa ruotsalaisten vastuulle.

Tämän kirjoitettuani paneudun taas harrastuksieni pariin. Nuotit ovat kansainvälistä kieltä, joten niissä ei ole ongelmia. Sen sijaan olisin toivonut, että kaikki se autotekniikkaa koskeva kirjallisuus, jota vuosien varrella olen harrastukseni myötä joutunut huolto- ja korjaustehtävissä kahlamaan läpi, olisi ollut nykyistä enemmän suomenkielistä. Näin ajattelee Suomessa varmaan moni muukin ja monella muulla alalla.

Tekniikan Sanastokeskuksessa (TSK) järjestettiin 24. lokakuuta Termityö tutuksi -iltapäivä, jossa yhteistyökumppaneille kerrottiin niin Sanastokeskuksen toiminnasta kuin tekemästä me sanastotyöstä. TSK:n henkilökunnan lisäksi tilaisuudessa puhui NAVI-ohjelman koordinaattori *Antti Rainio*, joka kertoi tilaajan näkökulmasta TSK:n tekemästä sanastotyöstä.

Sanastokeskuksen johtaja *Lena Jolkkonen* alusti iltapäivän teemaa puhumalla erikoisalojen viestinnästä ja sanastotyöstä. "Termit ovat tärkeä osa erikoisalan viestintää. Jokainen ammatti-ihminen käyttää työssään päivittäin termejä ja selkeä viestintä edellyttää termien yhdenmukaista käyttöä. Toisin sanoen sitä, että viittaamme samaan asiaan – eli käsitteeseen – samalla termillä. TSK tekee töitä sen eteen, että viestinnäs-sä voitaisiin välttää väärinkäsityksiä. Teemme töitä sekä termitasolla että ennen kaikkea käsitetasolla, työssämme selvitämme käsitteitä ja määrittelemme sen, mitä tietty käsite pitää sisällään."

Erikoisalojen sanastotyö

TSK:n keskeinen osaaminen liittyy käytännön sanastotyöhön – käsitteiden käsittelyyn, niiden selvittämiseen ja selkeyttämiseen. Työssä sovelletaan terminologian teoriaa ja siihen perustuvia käytännön menetelmiä, joita on kehitetty vuosikymmenien ajan niin Suomessa, muissa pohjoismaissa kuin kansainvälisestikin, ja nykyään niitä on standardisoitu kansainvälisellä tasolla ISO-standardeiksi.

Terminologi *Sirpa Suhonen* kertoi esitelmässään käytännön sanastotyöstä ja omista kokemuksistaan. Suhosella on pitkä kokemus laajoista sanastohankkeista esimerkiksi tieto-liikenteen ja paikannuksen aloilta. Hän on ollut mukana muun muassa keväällä päättyneessä Paikannussanastoprojektissa sekä viime vuonna ilmestyneen Matkaviestinsanaston tehneessä työryhmässä.

"TSK:n sanastoprojekteissa työnjako on perinteisesti ollut se, että sanaston tekee työryhmä, jossa on mukana terminologi sekä kattava joukko alan asiantuntijoita. Vuosien saatossa olemme havainneet, että sanastotyö etenee parhaiten silloin, kun päävastuu hankkeen vetämisestä on ammattiterminologilla. Ensinnäkin terminologi tuntee sanastotyön menetelmät. Hän tietää, mitä sanastotyössä pitää ottaa huomioon, millainen rakenne sanastolla tulee olla sekä mitä tallennusmenetelmiä työssä voi käyttää. Toiseksi terminologin vetäessä hanketta työ pysyy aikataulussa ja budjetissa, sillä asiantuntijat osallistuvat usein sanaston tekoon oman työnsä ohella, jolloin heillä ei välttämättä ole riittävästi aikaa paneutua sanastotyöhön", Suhonen sanoi.

Monialainen asiantuntemus

Terminologinen osaaminen ei kuitenkaan yksinään riitä sanastojen tekemiseen, vaan sanastotyössä tarvitaan aina myös erikoisalan laaja-alaista asiantuntemusta. "TSK:ssa

ei voi olla kaikkien erikoisalojen asiantuntemusta, joten alan asiantuntemus on saatava muualta", Suhonen kertoi. Sanastohankkeissa onkin aina mukana kattava joukko alan asiantuntijoita, jotka vastaavat erikoisalaa koskevan tiedon paikkansapitävyydestä. Lisäksi asiantuntijat päättävät, mitä käsitteitä sanastoon otetaan mukaan, sillä he tietävät parhaiten, mitkä käsitteet ovat sanaston kannalta tärkeitä ja ajankohtaisia tai mitkä käsitteet aiheuttavat sekaannuksia.

Sanastohankkeessa olisi hyvä olla käsiteltävä erikoisala mahdollisimman laajasti edustettuna, sillä eri puolien asiantuntemus takaa sen, että työhön saadaan tarpeeksi tietoa aihealueesta ja että kaikki tärkeät tahot saavat tilaisuuden osallistua. Suhosen mukaan laaja joukko asiantuntijoita antaa lisäksi paremmat edellytykset sille, että sanasto tullaan hyväksymään.

Vaikka terminologi tekeekin suurimman osan työstä, on hänen apunaan koko hankkeen ajan asiantuntijoiden muodostama työryhmä, joka kokoontuu projektin aikana käsittelemään terminologin laatimaa aineistoa. "Sanastotyö onkin kompromissien tekoa. Terminologi valmistelee aineistoa ja laatii alustavat määritelmät ja käsittekaaviot, joita sitten työryhmässä muokataan alan asiantuntijoiden kanssa", sanoi Suhonen.

"Työnjako on todettu toimivaksi, sillä se mahdollistaa sen, että kukin saa keskittyä siihen minkä osaa parhaiten. Tällöin säästetään aikaa ja rahaa sekä usein myös hermoja", totesi Suhonen. Lisäksi sanastotyön ja erikoisalan asiantuntemus yhdistettyinä takaavat sen, että työn lopputuloksena syntyy laadukkaita sanastoja, joissa asiat on esitetty loogisesti sekä sisällöllisesti oikein ja kielellisesti moitteettomasti.

Sanastotyö etenee vaiheissa

Sanastotyö on mitä tyypillisintä projektitoimintaa: sillä on selvät tavoitteet, tietty aikataulu ja rajalliset resurssit. Lisäksi sanastotyö etenee vaiheissa, jotka ovat yleensä samat riippumatta hankkeen luonteesta.

"Sanastoprojekti alkaa aina suunnitteluvaiheella. Suunnittelussa käydään läpi sanastohankkeen peruskysymyksiä – määritellään muun muassa hankkeen tavoitteet, kohderyhmä sekä aikataulu. Suunnitteluvaiheeseen kuuluu lisäksi viite- ja lähdeaineiston kartoittaminen, rahoituksen hankkiminen sekä työryhmän kokoaminen ja perehdyttäminen", Suhonen kertoi. Suunnitteluvaiheen työstä vastaavat terminologin ja työryhmän lisäksi hankkeen rahoittajat.

Suunnitteluvaihetta seuraa ensimmäinen varsinainen työvaihe, termi-inventaario. Tässä vaiheessa terminologi kartoittaa ja kerää sanaston aiheeseen liittyvää termistöä ja laatii tämän pohjalta esitelmiluettelon. Inventaarion perusteella työryhmä valitsee kokouksessaan sanastoon tulevat käsitteet ja jäsentää aineiston aiheenmukaisesti alaryhmiin, jotta varsinainen käsitteiden analysointi voidaan tehdä sopivansuuruisissa osissa.

Inventaarion jälkeen terminologi siirtyy käsitteiden ja käsitejärjestelmien analysointiin. Tässä vaiheessa hän laatii käsitteille määritelmät, joita työryhmän kokouksissa yleensä muokataan edelleen. Jos sanastossa on mukana useita kieliä, käsiteanalyysin ja määrittelyn jälkeen terminologi – tai mahdollisesti ulkopuolinen asiantuntija – kerää myös kohdekielisiä vastineita.

Kun työ on terminologin ja työryhmän mielestä valmis, lähettää terminologi sen lausunnolle laajemmalle asiantuntijajoukolla sekä kielenhuoltajille. "Lausunnot ovat tärkeitä sanastoon mahdollisesti jääneiden virheiden ja puutteiden huomaamiseksi. Lausuntokierros on lisäksi eräänlaista ennakkomarkkinointia, sillä pyytämällä lausuntoja tärkeimmiltä sa-naston alalla toimivilta asiantuntijatahoilta sekä sanaston kohderyhmän edustajilta saadaan sanastolle varmempi hyväksyntä sen valmistuessa", sanoi Suhonen.

Lausuntokierroksen jälkeen terminologi tekee palautteiden pohjalta tarvittavat korjaukset sekä sisällön ja esitystavan tarkistukset ja viimeistelee sanastoaineiston julkaisukuntoon.

Sanastotyön haastavuus

Rahoituksen hankkiminen on yksi sanastotyön suurimmista haasteista. "Rahoituksen saaminen tarpeellisellekin hankkeelle voi olla kiven takana. Työn tärkeys kyllä ymmärretään, mutta rahoittajia työlle on kuitenkin vaikea löytää", Suhonen sanoi.

Myös asiantuntijoiden kiireisyys tuo työhön oman haasteensa. "Koska useimmiten asiantuntijat osallistuvat sanastotyöhön oman työnsä ohella, ei heillä välttämättä ole aina tarpeeksi aikaa sanastotyölle." Suhosen mukaan asiantuntijat pitääkin sitouttaa projektiin esimerkiksi perehdyttämällä ja kertomalla selvästi, mitä heiltä odotetaan työn eri vaiheissa.

Työn haastavuutta lisää Suhosen mukaan myös se, että monella erikoisalalla törmää yhä useammin siihen, ettei uusille käsitteille ole olemassa suomen- tai ruotsinkielisiä ilmauksia. "Sanastotyötä lähdetään usein tekemään englanninkielisen aineiston varassa, sillä suomen- tai ruotsinkielistä materiaalia ei monesti ole juurikaan saatavilla. Sanastotyössä onkin hyvä tilaisuus antaa ehdotuksia suomenkieliseksi termeiksi. Työllä pyritäänkin nykyisin myös ehkäisemään suomen kielen käyttöalan kaventumista, jottei tulisi sellaisia tilanteita, että jostain alasta ei enää osata puhua suomeksi."

Paikannussanaston tilaajan puheenvuoro

Suhosen jälkeen tilaisuudessa asiakkaan puheenvuoron piti Antti Rainio, joka kuului tänä keväänä ilmestyneen Paikannussanaston laatineeseen työryhmään. Rainio kertoi sanastohankkeen taustoista ja saamista kokemuksista.

Paikannussanastohanke oli osa Henkilökohtainen navigointi NAVI-ohjelmaa. Keväällä 2001 aloitetun hankkeen

tavoitteena oli laatia ajanmukainen henkilökohtaiseen navigointiin ja paikannukseen liittyvä sanasto, joka selvittää käsitteiden sisällöt ja antaa tarvittavat suositukset suomenkielisestä ammattitermistöstä.

Sanastohanke osaksi tutkimusta

Rainio pitää sanastohanketta tärkeänä osana tutkimus- ja kehityshankkeita. "Tutkimus- ja kehityshankkeisiin tulisi aina liittää mukaan sanastohanke tai ainakin sellaisen tarpeellisuutta tulisi miettiä. Uusien käsitteiden määrittely ja omakielisten vastineiden löytäminen usein englanninkielisille ilmauksille on hankkeen jatkoa ajatellen erityisen tärkeää. Hankkeessa on hyvä sopia ilmauksista, joilla uusista käsitteistä puhutaan, sekä määritellä nämä käsitteet, jotta jat-kossa säästettäisiin aikaa ja viestinnässä välttyttäisiin turhista epäselvyyksiltä."

Rainio tähdensi sitä, että ymmärrettävä viestintä on keskeinen edellytys sille, että asioista – kuten tutkimus- tai kehityshankkeen tuloksista – voidaan viestiä suuremmalle joukolla. "Pienen asiantuntijajoukon keskuudessa vieraskieliset ilmaukset varmasti riittävät tiettyyn pisteeseen asti, mutta kun uusista käsitteistä halutaan viestiä suurelle yleisölle, on omakielisten ilmausten käyttö välttämätöntä."

Sanastotyössä asiantuntemus takaa tuloksia

Rainio painotti, että sanastohanke vaatii sanastotyön läpivientiin liittyvää asiantuntemusta. Sanastohanke onnistuu, kun sanastotyöstä vastaa käytännön sanastotyöhön perehtynyt terminologi, joka hallitsee sanastotyön menetelmät ja omaa kokemusta systemaattisesta sanastotyöstä. "Kun terminologi palkataan systemaattisesti tekemään työtä, varmistetaan se, että sanasto saadaan ajallaan myös tehtyä." Sanastohankkeen läpivieminen edellyttää Rainion mukaan lisäksi sitä, että niin hankkeessa mukana olevat asiantuntijat kuin tilaaja ovat sitoutuneet työhön.

Sanastohanke on investointi

Rainion mukaan sanastoihin kannattaa investoida, sillä tehty työ ja siihen käytetty raha maksavat itsensä takaisin. "Sanastotyö helpottaa niin asiantuntijoiden keskinäistä viestintää kuin vuorovaikutusta asiakkaisiin päin. Asiakkaan ja myyjän välinen viestintä helpottuu, kun asiakas osaa entistä tarkemmin puhua omista tarpeistaan. Yhteisen kielen avulla myyjän on helpompaa myydä tuotteitaan asiakkaalle."

Sanastohankkeessa onkin kyse investoinnista, joka tulee huomioida jo hankkeen suunnitteluvaiheessa. "Tutkimus- ja kehityshankkeen suunnitteluvaiheessa kannattaa varata rahaa sanastohankkeeseen, jottei sanaston laatiminen myöhemmissä vaiheissa kaadu resurssien puutteeseen", sanoi Rainio.

Iltapäivän päätteeksi TSK:n johtaja Lena Jolkkonen käsitteli sanastotyön kustannuksia – ja säästöjä. "Yhdenmukainen termien käyttö säästää organisaatioiden rahaa ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin yhdenmukainen termien käyttö voi ennaltaehkäistä väärinkäsityksiä ja väärinkäsitysten aiheuttamia erehdyksiä. Pahimmassa tapauksessa väärinkäsitykset voivat tulla hyvinkin kalliiksi. Toiseksi yhdenmukaisuus helpottaa viestintää, joka taasen säästää työntekijöiden aikaa ja tätä kautta myös rahaa."

"Organisaatiossa säästyvää aikaa voidaan arvioida huomioimalla ne henkilöt, jotka käyttävät termejä omalla tai vierailta kielillä. En tarkoita tällä ainoastaan kielen tai viestinnän asiantuntijoita, vaan kaikkia erikoiskielen kanssa tekemisissä olevia. Epäselvän viestinnän aiheuttamat kustannukset ovat vaikeasti laskettavissa, mutta yhdenkin termiongelman selvittämiseen menee helposti tunti ja tunti työaikaa maksaa organisaatiolle useita euroja", totesi Jolkkonen.

"Mutta ennen kuin sanastotyön avulla saadaan aikaan säästöjä, täytyy sanastotyöhön investoida", Jolkkonen sanoi. "Sanastokeskuksessa on tehty selvitys siitä, miten sanastohanke tulee toteuttaa, jotta sille saataisiin paras mahdollinen hinta-laatusuhde. Eri toteutustavoista tarkasteltiin ensinnäkin sitä, ketkä sanastotyön tekevät – tehdäänkö sanasto asiantuntijavoimin vai tekevätkö sen yksinään terminologit vai tehdäänkö työ yhteisvoimin. Toisaalta selvityksessä tarkasteltiin työssä käytettäviä menetelmiä, käytetäänkö siis terminologiaa työmenetelmiä vai ei. Selvityksessä kävi ilmi, että terminologiset työmenetelmät ja terminologin käyttäminen projektinvetäjänä nopeuttivat sanastotyötä, paransivat sanastotyön laatua ja alensivat työn kokonaiskustannuksia."

Mitä sanaston tekeminen maksaa?

"Sanastoprojektin kustannukset muodostuvat pääosin terminologin työstä, sillä yleensä asiantuntijat pystyvät osallistumaan kokouksiin ja kommentoimaan aineistoa oman työnsä ohella. Sanastoprojektin hinta riippuu esimerkiksi sanaston laajuudesta eli montako käsitettä otetaan mukaan, vastinekielten määrästä, sanastoaineiston julkaisutavasta sekä lähdeaineistojen saatavuudesta", Jolkkonen sanoi.

"TSK:lta saa apua monenlaisiin termiongelmiin ja sanastojen laatimiseen, myös esimerkiksi erikoisalojen tekstien tarkistamiseen tai vaikkapa valmiin sanastoaineiston julkaisemiseen. Meihin voi ottaa yhteyttä jo siinä vaiheessa, kun miettään, olisiko tarvetta sanastotyön asiantuntijoiden avusta. Neutraalina, voittoa tavoittelemattomana yhdistyksenä TSK mielellään istuu alas teidän kanssanne palaveriin, ja yhdessä voimme miettiä, mikä olisi teidän tilanteeseen tarkoituksenmukaisin ja paras ratkaisu", totesi Jolkkonen tilaisuuden loppuun.

Toimivaa tekstiä kirjoittamisesta

Olli Nykänen

Poikkeako tekniikasta kirjoittaminen muusta kirjoittamisesta? Ovatko insinöörit erilaisia kirjoittajia kuin muut? Tarvitsevatko he erilaisia ohjeita kuin muut kirjoittajat? Näihin kysymyksiin ei ehkä ole yksiselitteisiä vastauksia, mutta varmaa on, että insinöörit siinä missä muutkin tarvitsevat ohjeita ja oppia siitä, miten hyviä asiatekstejä laaditaan. Niin ikään on ilmeistä, ettei yleisissä kieli- ja kirjoitusoppaissa käsitellä tekniikan teksteihin liittyviä erityispiirteitä niin tarkasti kuin tekniikan opiskelijat ja ammattilaiset toivoisivat. Siksi on paikallaan, että Tekniikan Akateemisten Liitto (TEK) julkaisee uuden ja ajanmukaisen kirjoitusoppaan tekniikasta kirjoittaville.

Opas tekniikasta kirjoittaville – siis keille?

Toimivaa tekstiä – opas tekniikasta kirjoittaville on nimensä mukaisesti suunnattu niille, jotka laativat tekniikkaa käsitteleviä asiatekstejä. Kohderyhmään kuuluu siis ensisijaisesti tekniikan ammattilaisia ja sellaiseksi opiskelevia, mutta lähes yhtä hyvin opas sopii myös muita kuin teknisiä aiheita käsitteleville kirjoittajille. Kirjoittamisen näkökulmasta tekniikka ei näet sittenkään poikkeaa kovin paljon muista tieteestä ja ammatillisen toiminnan aloista: samat asiatekstejä koskevat vaatimukset ja periaatteet on otettava huomioon toimialasta riippumatta.

Oppaan kantavana ideana on auttaa tekniikan asiantuntijoita laatimaan hyviä, käyttötarkoitukseensa sopivia asiatekstejä. Tekstien tarkoituksenmukaisuus eli toimivuus on tavoitteena esimerkiksi kielellistä moitteettomuutta, persoonallista tyyliä ja lukemaan houkuttelevaa ulkoasua tärkeämpi, joskaan ei missään tapauksessa näiden kanssa lainkaan ristiriidassa. Viime kädessä toimiva teksti onkin kokonaisuus, jossa eri osatekijät nivoutuvat kangertelematta yhteen. Lopullisesti tekstin toimivuus punnitaan siinä, välittääkö se lukijalle sen viestin, jonka kirjoittaja haluaa hänelle välittää.

Toimivaa tekstiä on ennen kaikkea opiskelijoiden ja tutkijoiden opas. Se esittelee tutkimusjulkaisuille ja opinnäytteille tyypillisen IMRAD-jäsentelymallin (introduction > materials and methods > results > and discussion) ja selostaa seikkaperäisesti, miten lähdeviitteitä tulee tieteellisissä kirjoituksissa käsitellä. Lähdeviiteohjeet perustuvat kansainvälisiin standardeihin ja kattavat myös viittaukset sähköisiin tietolähteisiin.

Tieteellisten tekstien lisäksi opas huomioi myös liike-elämässä toimivien tekniikan ammattilaisten kirjoitustarpeet. Kuuluhan nykyinsinöörin toimenkuvaan väistämättä kosolti erilaisten asiatekstien kirjoittamista ja käsittelyä. Tiedotteiden ja lehtiartikkelien ohella opas käsittelee mm. esitelmien laatimista sekä erilaisten teknisten, taloudellisten ja toiminnallisten raporttien ja muistioiden laatimista. Myös käyttöohjeiden, spesifikaatioiden, sanastojen, kokousasiakirjojen ja liikekirjeiden kirjoittamisen perusasiat käydään läpi.

Kirjoittajasta:

Diplomi-insinööri Olli Nykänen työskenteli vuosina 1987–1999 TSK:ssa ensin terminologina ja sitten johtajana. Nykyisin Nykänen toimii tietohallintopäällikkönä Vantaan seurakuntayhtymässä.

Toimivaa tekstiä jatkaa Suomen Teknillisen Seuran ja Teknillisten Tieteiden Akatemian vuonna 1970 aloittamaa tekniikan opiskelijoille ja ammattilaisille suunnattujen kirjoittamisoppaiden sarjaa. Sen lähin edeltäjä ja esikuva, *Kerttu Tirrosen* kirjoittama *Teknisen kirjoituksen laatiminen*, ilmestyi vuonna 1987.

Uuden oppaan syntyprosessi ei ollut ihan mutkaton. Tarve oppaan uudistamiseen muodostui sitä kipeämmäksi mitä pitemmälle 1990-luku eteni, ja syykin oli ilmeinen: edellinen laitos oli kirjoitettu ennen henkilökohtaisen tietojenkäsittelyn ja siihen liittyen eritoten tekstinkäsittelyn arkipäiväistymistä. Vaikka kirjoittamisen pääperiaatteet olivat yhä enimmäkseen samat, vaativat muutokset kirjoittajan toimintaympäristössä ja välineissä, että teksti oli vähintäänkin tarkistettava, saatettava ajan tasalle.

Koska Kerttu Tirronen ei – osittain itsestään riippumattomista syistä – tällä kertaa ollut käytettävissä uuden painoksen kirjoittajaksi, piti uudelle kirjalle löytää uusi kirjoittaja. Sopivaa henkilöä alettiin etsiä niin Teknisten Tieteiden Akatemian kuin Tekniikan Akateemisten Liitonkin piirissä. Lopulta vuonna 2001, lähes pari vuotta kestäneen tiedusteluvaiheen jälkeen, Tekniikan Akateemisten Liitto sopi kirjan tekemisestä TSK:n entisen johtajan, diplomi-insinööri *Olli Nykäsen* kanssa. Kirjoittajan tueksi koottiin samalla seurantaryhmä, johon kuuluivat

- Pekka Ryttilä, puheenjohtaja
- Pekka Pellinen, TEK
- Matti Räsänen, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus
- Sirpa Suhonen, Tekniikan Sanastokeskus
- Tytti Suojanen, Tampereen yliopisto
- Kerttu Tirronen, VTT Tietopalvelu
- Susanna Virkajärvi, Suomen Standardisoimisliitto SFS
- Martti Kivioja, TEK (sihteeri).

Onko opas nimensä veroinen?

Toimivaa tekstiä lähtee liikkeelle kirjoitustehtävään yleisesti liittyvistä viestinnällisistä haasteista sekä kirjoitusprosessin tarkastelusta. Näiden kysymysten ymmärtäminen ja hallinta onkin perusta kaikelle kirjoittamiselle. Paljon huomiota saavat esimerkiksi kirjoittamisen aikataulu ja suunnittelu ylipäänsä. Aloitamisensa kanssa tuskaillevalle kirjoittajalle opas antaa monia käytännöllisiä vinkkejä. Esillä ovat muun muassa mielikuvakartan (mind map) ja merkityssuhdekaavion laadinta sekä prosessikirjoittaminen.

Opas etenee suhteellisen loogisesti suurista linjoista käytännön sovelluksiin ja yksityiskohtiin; tämä periaate näkyy sekä kirjan kokonaisuajentelyssä että yksittäisten lukujen sisällä. Lähes jokaiseen lukuun on liitetty yleisten periaatteiden ohella konkreettisia toimintaohjeita nasevina luettelmina. Oppaan havainnollisuutta kohentavat myös erikseen esille nostetut is-kulauseet ja ajatelmät sekä *Timo Mikaman* humoristinen piirroskuvitus. Käsikirjamaista käyttöä helpottavat yhtäältä selkeä jäsentely ja toisaalta kirjan lopussa oleva asiahakemisto.

Kaikkeen opas ei kuitenkaan edes yritä vastata. Esimerkiksi kielellistä ilmaisua käsittelevässä osiossaan opas ei yllä

varsinaisten kielioppaiden tarkkuuteen. Se käy kuitenkin läpi niin monta suomen kielen perusasiaa ja -sääntöä, että pelkästään niitä noudattamalla ratkeaa valtaosa käytännön kieliongelmissa. Lisäksi opas käsittelee muun muassa tekniikan aloilla olennaista termien ja lyhenteiden hallintaa sekä kirjoittamista vieraalla kielellä ja kääntämistä.

Kirjoittajan työvälineistä tärkeintä, tekstinkäsittelyohjelmaa, opas neuvoo käyttämään mahdollisimman tehokkaasti. Tekstinkäsittelyä koskevat ohjeet ovat enimmäkseen yleispäteviä, ja niitä havainnollistavat kuvat ovat esimerkkejä tunnetuista tekstinkäsittelyohjelmista. Opas olettaa, että lukijalla on jo ennestään tekstinkäsittelyn perustiedot ja vähintäänkin jonkin verran kokemusta, ja luottaa lopulta siihen, että lukija löytää omaa ohjelmistoaan koskevat yksityiskohtaiset lisäohjeet muualta – esimerkiksi ohjelman ohje-toiminnosta.

Koska moni kirjoitushanke tähtää ja lopulta päättyy tekstin julkaisemiseen, sisältää opas pääpiirteet myös julkaisuprosessin hallinnasta ja tekijänoikeuksista. Näkökulma on kirjoittajan, ei niinkään julkaisijan tai kustantajan. Tekijänoikeuskysymyksistä kertoessaan opas pyrkii juridisen pikkutarkkuuden sijasta selkeyteen ja havainnollisuuteen, kuin omia neuvojaan noudattaen.

Niiden lisätietojen etsinnässä, joita Toimivaa tekstiä ei riitä kertomaan, lukijaa auttavat oppaan kirjallisuusvinkit, joita on merkitty kulloinkin käsiteltävän asian yhteyteen, sekä lopussa oleva laajahko kirjallisuusluettelo. Kirjallisuusluettelon informatiivisuutta tehostaa kunkin teoksen sisällöstä tai merkityksestä annettu lyhyt luonnehdinta.

Paras tapa hyödyntää opasta lienee lukea se ensin kokonaan. Sen jälkeen on helppo tarpeen mukaan palata niihin kohtiin, joista kulloinkin kaipaa tarkempia neuvoja ja muistin-virkistystä. Vaikka kirjoittamista oppii parhaiten kirjoittamalla, tekniikastakaan ei kannata kirjoittaa ilman tietoa siitä, mikä kirjoittamisessa ja kirjoitettavassa tekstissä on tärkeää. Jos siis haluat oppia kirjoittamaan paremmin, lue Toimivaa tekstiä – ja kirjoita.

Nykänen Olli. *Toimivaa tekstiä* – opas tekniikasta kirjoittaville. Tekniikan Akateemisten Liitto TEK, Helsinki 2002. 212 sivua. ISBN 952-5005-64-X. Hinta noin 18 euroa.

Termiharava-palstalla käsitellään ajankohtaisia tai ongelmallisiksi osoittautuneita termejä. Lukijat voivat lähettää lehden toimitukselle ehdotuksia sopivista aiheista.

– TÄSMÄVAIKUTTEISTA TERVEYSRUOKAA

Täsmäelintarvike, täsmävaikutteinen ruoka, terveysruoka, terveyselintarvike, terveysvaikutteinen elintarvike, funktionaalinen elintarvike, täydennetty elintarvike... Elintarvikkeita markkinoidaan muun muassa oheisilla nimityksillä, jotta ostajassa saataisiin aikaan vaikutelma, että elintarvike on parempi ja terveellisempi kuin esimerkiksi tavallinen jogurtti tai tuoremehu.

– Terveysvaikutteinen elintarvike

Terminfossa 1/2000 (ks. myös 2/2000) julkaistussa Uuselin-
tarvikesanastossa on määritelty *terveysvaikutteinen elin-
tarvike* ja annettu sille termisuositukset. Uuselin-
tarvikesanastoa tehtäessä terveysvaikutteiselle elintarvikkeelle ei
oltu laadittu kansainvälisesti hyväksyttyä määritelmää, eikä
sitä oltu määritelty myöskään EU:n tai Suomen lainsäädän-
nössä. Elintarvikeviraston julkaiseman *Terveysväitteiden val-
vontaoppaan* (2002) mukaan tilanne on edelleen sama. Ter-
veysvaikutteinen elintarvike määritellään yleensä seuraavalla
tavalla Suomessa ja muualla EU:ssa. Muualla maailmassa ter-
veysvaikutteinen elintarvike saatetaan määritellä eri tavoin.

terveysvaikutteinen elintarvike;

funktionaalinen elintarvike

sv *mervärdesmat*; *mervärdeslivsmedel* *n*

en *functional food*

elintarvike, jolla on tutkitusti myönteinen vaikutus käyttäjän-
sä terveydentilaan

Termit terveysvaikutteinen elintarvike ja *funktionaalinen elintarvike* näyttäisivät olevan asiantuntijoiden yleisesti käyttämiä termejä. Kotimaisten kielten tutkimuskeskus on suosittanut termiä terveysvaikutteinen elintarvike myös yleiskieliseen käyttöön.

Erlaisissa lähteissä terveysvaikutteisiin elintarvikkeisiin viitataan usein lyhyemmillä ilmauksilla *terveysruoka* ja *terveyselintarvike*, jotka eivät kuitenkaan anna yhtä täsmällistä kuvaa käsitteestä kuin termi terveysvaikutteinen elintarvike. Lisäksi terveysvaikutteisista elintarvikkeista käytetään toisinaan nimityksiä *täsmäelintarvike* ja *täsmävaikutteinen ruoka*. Näissä termeissä tuntuu korostuvan ajatus siitä, että elintarvikkeella pystytään vaikuttamaan erityisesti johonkin tiettyyn terveydentilan osa-alueeseen.

– Täydennetty elintarvike

Elintarvikevirastosta kerrottiin, että termillä *täydennetty elintarvike* viitataan eri käsitteeseen kuin terveysvaikutteisella elintarvikkeella. Täydennetty elintarvikekin voidaan luokitella terveysvaikutteiseksi, jos se täyttää terveysvaikutteisen elintarvikkeen kriteerit.

täydennetty elintarvike

sv *berikat livsmedel* *n*

en *fortified food*

fr *aliment m enrichi*

de *angereichertes Lebensmittel* *n*

elintarvike, johon on lisätty jotakin ravintoainetta tai ravintoaineita ravitsemuksellisessa tarkoituksessa

Täydennettyyn elintarvikkeeseen on useimmiten lisätty vitamiineja tai kivennäisaineita.

- *VAKKI-symposiumijulkaisu*

Vaasan yliopiston VAKKI-symposiumissa viime keväänä pidettyjä esitelmää on koottu yksiin kansiin ja julkaistu *Erikoiskielet ja käännösteoria* -sarjassa. Symposiumin järjesti Vaasan yliopiston käännösteorian, ammattikielten ja monikielisuuden tutkijaryhmä. Helmikuussa pidetyn tapahtuman teemana oli Ammattikielien ja kääntäminen – opettamisen näkökohtia.

Symposiumijulkaisuun on koottu 31 esitelmää käännösteorian tai ammattikielten tutkimuksen alalta. Artikkelit on kirjoitettu suomeksi, ruotsiksi, englanniksi, saksaksi ja ranskaksi.

Symposiumijulkaisun hinta on 8,5 euroa + postituskulut. Julkaisua voi tilata Vaasan yliopistosta Niina Nissilältä (puh. 06-3248 142, s-posti nini@uwasa.fi).

Toim. Merja Koskela & Nina Pilke.
Erikoiskielet ja käännösteoria. VAKKI-symposiumi XXII. Vaasa 9.–10.2.2002.
Vaasan yliopisto, Vaasa 2002. 378 s.
ISBN 951-683-979-7.
ISSN 1235-5992.

- *Sosiaaliturvan sanasto*

Sosiaaliturvan sanastosta on ilmestynyt 4. painos. Uuteen painokseen on yhdistetty vuonna 1996 ilmestynyt sanasto ja vuonna 1998 ilmestyneet täydennysosat.

Sanasto on jaettu kahteen osaan, määrittelevään ja aakkoselliseen osaan. Määrittelevä osa sisältää noin 150 suomenkielistä sosiaalialan käsitettä ja niiden ruotsin-, englannin-, saksan-, ranskan-, venäjän- ja vironkieliset vastineet. Osassa käsitellään sosiaaliturvan peruskäsitteiden lisäksi sosiaalivakuutuksiin, sosiaalivastuuksiin ja sosiaalihuollon toimeentuloturvaan sekä sosiaalipalveluihin liittyviä käsitteitä. Useimmat termitietueet sisältävät määritelmän lisäksi huomautuskentän, jossa annetaan lisätietoa käsitteestä. Määrittelevä osa sisältää myös kymmenisen käsitteekaaviota.

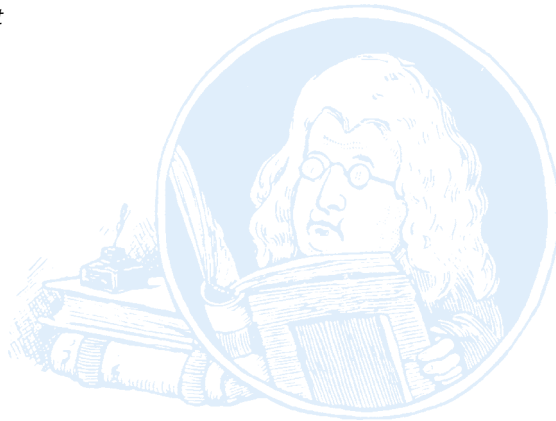
Määrittelevä osa vastaa kutakuinkin vuonna 1996 ilmestynyttä painosta. Uusi painos sisältää joitakin muutoksia, muun muassa osa suomenkielisistä termeistä on ajanmuikaistettu ja joitain kokonaan uusia käsitteitä on otettu mukaan samalla, kun vanhentuneita käsitteitä on poistettu.

Sanaston aakkosellinen osa sisältää aakkosjärjestyksessä noin 1000 suomenkielistä hakusanaa ja niiden vastineet ruotsiksi, englanniksi, saksaksi, ranskaksi, venäjäksi ja viroksi. Sanaston lopussa on lisäksi kunkin kielen aakkoselliset hakemistot.

Sanaston varsinaisena kohderyhmänä ovat alalla työskentelevät ihmiset, mutta sanasto palvelee varmasti kaikkia alan termistöä tarvitsevia.

Sanastoa on saatavissa sekä kirjana että CD-ROM-versiona. Molempien kappalehinta on 40 euroa, ja niitä voi tilata Sosiaaliturva-lehden toimistosta (puh. 09-4774 570, faksi 09-479 334).

Sosiaaliturvan sanasto.
Huoltaja-säätiö, Pietari 2002. 248 s.
ISBN 952-91-4840-2.

- *Kirjastosanasto – Lend or borrow?*

Liisa Junnon laatima *Kirjastosanasto – Lend or borrow?* listaa suomen- ja englanninkielistä kirjastoalan termistöä ja tiedonhakuun liittyvää sanastoa. Sanasto sisältää kaksi osaa; lukija pystyy hakemaan sanastosta sekä suomen- että englanninkielisen hakusanan mukaan.

Kirjasto- ja tiedonhakutermin lisäksi teos sisältää runsaasti yleiskielen ilmauksia, jotka kuuluisivat pikemminkin yleissanakirjaan kuin ammattisanastoon. Sanaston saatesanoissa kirjoittaja mainitsee ottaneensa alan ammattisanaston lisäksi mukaan myös joukon tukisanoja, joihin kirjastotyössä saattaa törmätä.

Kunkin hakusanan (suomi–englanti / englanti–suomi) kohdalla annetaan sanan vieraskielinen vastine tai vastineet. Jos hakusanelle on useampia vastineita, jää vastineen valinta lukijan harkinnan varaan. Osaan vastineista on lisätty termin maantieteelliseen käyttöön (amerikanenglanti / brittienglanti) liittyvä huomautus (am / br).

Sanasto on laadittu ennen kaikkea kirjastoalan ammattilaisille. Teos maksaa noin 30 euroa ja sitä voi ostaa kirjakaupoista.

Liisa Junno.
Kirjastosanasto – Lend or borrow?
BTJ Kirjastopalvelu Oy, Saarijärvi 2002. 199 s.
ISBN 951-692-528-6.

- *Fysiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä*
- *Matematiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä*

Tänä syksynä ilmestyi kaksi *Andrei Tsinovskin* laatimaa sanastoa, *Fysiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä* ja *Matematiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä*. Fysiikan sanasto sisältää noin 5000 fysiikan alaan kuuluvaa termiä ja matematiikan sanasto lähes 2300 termiä matematiikan alalta.

Molemmissa sanastoissa on samanlainen rakenne. Teosten hakusanat on aakkostettu kaikilla kolmella kielellä. Kunkin kielen kohdalla vastineet on esitetty terminlistoina ilman tarkempaa lisätietoa esimerkiksi alasta tai vastineen luonteesta.

Sanastoissa ei ole esipuhetta tai johdantoa, mikä on suuri puute. Käyttäjää jää omien arvailujensa ja oman arviointinsa varaan – mikä ei liene alan asiantuntijalle ongelma, mutta fysiikan ja matematiikan termistöä tarkemmin tuntematta kirjan tekijästä, tekotavasta ja sisällöstä kaipaisi jotain lisätietoa.

Sanastot maksavat noin 20 euroa ja niitä voi tilata Opetushallituksesta (puh. 09-7747 7450).

Andrei Tsinovski.
Fysiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä.
Edita, Helsinki 2002. 191 s.
ISBN 952-13-1437-0.

Andrei Tsinovski.
Matematiikan sanastoa suomi–englanti–venäjä.
Edita, Helsinki 2002. 156 s.
ISBN 952-13-1438-9.

- *Gastronominen sanasto ranska–suomi–ranska*

Pirkko Saikkosen Gastronominen sanasto selvittää ranskankielisiä gastronomian termejä. Teoksessa annetaan suomenkieliset vastineet muun muassa ruoka-aineiden sekä ruokien ja juomien ranskankielisille nimityksille. Lisäksi mukana on ruoanvalmistustapoihin ja -välineisiin liittyvää sanastoa.

Sanastossa on kaksi osaa. Ensimmäisessä – ja laajemmassa – osassa ranskankielisille hakusanoille annetaan suomenkieliset vastineet ja toisessa osassa suomenkielisille termeille vastaavasti ranskankieliset vastineet. Teoksen ensimmäinen osa on jälkimmäistä laajempi, sillä tässä osassa kirjoittaja selittää osan käsitteistä hiukan suomenkielistä hakusanaa tarkemmin. Tällöin myös muilla kuin alan asiantuntijoilla on parempi mahdollisuus ymmärtää, mitä termeillä tarkoitetaan.

Sanasto maksaa noin 30 euroa ja sen voi ostaa kirjakaupoista.

Pirkko Saikkonen.
Gastronominen sanasto ranska–suomi–ranska.
WSOY, Porvoo 2002. 360 s.
ISBN 951-0-26526-8.

- *Sähköteknillinen sanasto. Sähkömagnetismi*

SFS on vahvistanut sähköteknillisen sanastostandardin, *SFS-IEC 60050-121 + A1. Sähköteknillinen sanasto. Osa 121: Sähkömagnetismi.* Sanasto perustuu kansainväliseen standardiin IEC 60050-121:1998 sekä sen muutokseen A1:2002. SFS:n julkaisemaan suomenkieliseen standardiin on lisätty käsitteiden suomenkieliset vastineet.

Sanasto sisältää alkuperäiset englannin- ja ranskankieliset termit ja määritelmät sekä näiden suomen-, ruotsin- ja saksankieliset termivastineet. Standardi käsittelee sähkömagneettisia käsitteitä ja suureita sekä materiaalien sähkömagneettisia ominaisuuksia ja sähkön johtumista.

SFS-IEC 60050-121 + A1. Sähköteknillinen sanasto. Osa 121: Sähkömagnetismi. Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2002. 108 s.

- *Sähköteknillinen sanasto. Sähkö- ja magneettilaitteet*

Toinen SFS:n tänä syksynä vahvistama sähköteknillinen sanastostandardi on nimeltään *SFS-IEC 60050-151 Sähköteknillinen sanasto. Sähkö- ja magneettilaitteet.* Standardi on yhtäpitävä kansainvälisen standardin IEC 60050-151:2001 kanssa. Alkuperäiseen sanastoon on lisätty termien suomenkieliset vastineet.

Sanastostandardissa on esitelty peruskäsitteiden lisäksi muun muassa laitteiden kytkentään, toimintaan, käyttöön ja testaukseen liittyviä käsitteitä. Sanastossa annetaan käsitteiden määritelmät englanniksi ja ranskaksi ja vastineet suomeksi, ruotsiksi ja saksaksi.

SFS-IEC 60050-151 Sähköteknillinen sanasto. Sähkö- ja magneettilaitteet. Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2002. 115 s.

- *Sähköteknillinen sanasto. Osa 448: Sähkövoimajärjestelmän relesuojaus*

Kolmas tänä syksynä ilmestynyt sähköteknillinen sanastostandardi käsittelee sähkövoimajärjestelmän relesuojausta. Standardi pohjautuu kansainväliseen IEC 60050-448:1995 -standardiin ja on yhtäpitävä sen kanssa.

Standardi sisältää käsitteiden englannin- ja ranskankieliset määritelmät ja näiden suomen-, ruotsin- ja saksankieliset termivastineet. Standardi käsittelee muun muassa suojaukseen ja niiden luotettavuuteen, voimajärjestelmän vikoihin sekä automaattisiin ohjauslaitteisiin liittyvää termistöä.

SFS-IEC 60050-448. Sähköteknillinen sanasto. Osa 448: Sähkövoimajärjestelmän relesuojaus. Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2002. 82 s.

- *Muovistandardi*

Suomen Standardisoimisliitto SFS on julkaissut muovialan sanastostandardin *SFS-EN ISO 472 Muovit. Sanasto.* Standardi sisältää EN ISO 472:2001 -standardin englanninkielisen tekstin ja tämän suomennoksen. Tekstin on suomentanut Kemianteollisuus ry:n Standardisointijaoston muovityöryhmä.

Standardi sisältää runsaasti muoveihin ja muoviteollisuuteen liittyvää käsitteistöä. Termien (ja joissain tapauksissa myös synonyymien) lisäksi kukin termitietue sisältää määritelmän ja tarvittaessa lisätietoa antavan huomautuksen. Käsitteet on esitetty aakkosjärjestyksessä englannin hakusanojen mukaan. Osa suomenkielisistä termeistä on työryhmän ehdottamia vastineita, jotka työryhmä vakiintuneen suomenkielisen vastineen puuttuessa loi englanninkielisille termeille.

Standardi maksaa noin 130 euroa ja se sisältää CD-ROM-levyn, jolle standardi on tallennettu PDF-muodossa.

SFS-EN ISO 472 Muovit. Sanasto. Suomen Standardisoimisliitto SFS ry, Helsinki 2002. 221 s.

Standardeja myy Suomen Standardisoimisliitto SFS ry (puh. 09-149 9331, s-posti sales@sfs.fi). Lisätietoa standardeista löytyy SFS:n www-sivustolta (<http://www.sfs.fi>).

Promoting terminology work

page 3

During the many work days in this autumn TSK has worked hard to promote terminology work. The clear and often easy-to-understand result of systematic terminology work does not reveal at first glance how many busy hours the work has required.

TSK is a small expert organization, and one special feature of TSK is that everyone has to do many kinds of tasks and diverse knowhow is expected from everyone. Knowledge of the methods of terminology work is naturally our core competence. In addition to that TSK's terminologists must at least have language, project management, cooperation and IT skills and ability to evaluate source material and to adopt information on other special fields.

It is TSK's challenge to emphasize the importance of terminology work and to make TSK better known. For this reason an event on terminology work was organized in TSK in the end of October. TSK's terminologists and *Antti Rainio* as TSK's client told what terminology work is all about and what the benefits of this work are.

A Nordterm conference will be organized by the Swedish Centre for Terminology in Sweden on 11-14 June 2003. More information on the event can be found on <http://www.tsk.fi>. All who are interested in terminology are welcome!

Nina Pilke

page 4

Nina Pilke, Doctor of Philosophy, talked about her thesis *Dynamic specialist concepts. Structuring knowledge concerning actions and events within the fields of technology, medicine and law* in TSK's member meeting. She has received a lot of acknowledgement for her work and one of the greatest rewards came this year when she was awarded a TFR Award, International Award for Outstanding Achievement in Theoretical/Fundamental Research in the Field of Terminology. At the moment Pilke works as senior assistant in the University of Vaasa in the Department of Scandinavian Languages.

In her thesis Pilke studied how concepts related to actions or events, dynamic concepts, are described in LSP

glossaries. Her study aimed at developing methods that can be used to analyse and describe dynamic concepts. For her study she looked through 1500 Swedish definitions in the glossaries of technology, medicine and law. According to Pilke actions are described in definitions on the basis who does, why does, how does, in what conditions does, where does and when does, whereas events are described on the basis what causes an event and how, where and when the event occurs.

"It is typical for technology to leave the person who does out of definitions because in technology the result is always more important than who does it. In medicine the person who does may be important because some operations need certain qualification, e.g. only a doctor may write sick leave. In law the person who does is bound by acts and statutes and therefore has an important role", says Pilke.

Pilke participates in two completely new education projects. The first one is dialogue education where traditional barriers between courses have been removed and oral and written communication, translation and pronunciation, literature and natural sciences are intermeshed with each other. The idea of this study programme is that students can influence the content of the education and have training on all the subfields of language at the same time.

The other new project in which Pilke participates is a co-project between the Departments of Scandinavian Languages and Accounting and Finance. The aim is to combine the learning of Swedish with the learning of substance.

Pilke participates actively in the events of the field and has published several articles. Besides her work Pilke also has an interest in the activities of many organizations. Communities in the own field are an important forum for a researcher on the viewpoint of information and contacts. Pilke is e.g. the treasurer of the International Institute for Terminology Research and a member of the steering committee of the cooperation group for the Scandinavian language departments in Finland.

Sirpa Suhonen

Taxation Glossary

page 7

28

Kaisa Kuhmonen, terminologist at the Government Terminology Service of the Prime Minister's Office, writes about the project on the *Taxation Glossary* for which she worked as the project secretary.

One of the most interesting features of a terminologist's work is that the terminologist gets an opportunity to examine subjects of which he or she has almost no previous knowledge. Obviously a terminologist is not an expert in all subject fields. How can a layperson manage to do terminology work in a special subject field where expertise is gained through studying and years of work? It is certain that a terminologist could not do it alone, but fortunately this is not required either. In every terminology project of the Terminology Service there is a group of experts who know the field in question. Experts from the Ministry of Finance, National Board of Taxation and National Board of Customs participated in the Taxation Glossary project.

In addition a language group for each language of the glossary (Finnish, Swedish, English, German and French) was established. Although the terminologist has the support of the experts, he or she has to study the subject of the glossary as well as he or she can during the project.

Terminologists at the Government Terminology Service have noticed that it is often most difficult to define the basic concepts of glossaries. In the Taxation Glossary the definitions of *tax*, *taxation* and *salary* were rewritten many times. The reason why concepts are difficult to define is often that some terms are also used in the standard language where their meaning is often larger and more vague than in a special language. Defining is specially difficult if the larger standard language and narrower special language meanings are both used in the special field.

The way experts understand concepts depends on their background, and the same is true for the terminologist. Kuhmonen tells that she first wrote definitions from the viewpoint of a taxpayer and defined various taxes as "tax paid on such and such ground". But since the main target group of the glossary consists of civil servants in the tax administration, it was decided that the viewpoint of tax authorities should be the starting point and the definitions were changed to "tax levied on such and such ground".

Since the Government Terminology Service does terminology work in state administration, terminology projects always deal with cultural differences. Taxation is organized differently in every country. Of course, the objective is to find corresponding terms for Finnish concepts in other cultures and systems, but it is often necessary to compromise. If

a corresponding concept is not found, it must be studied if a suitable related, superordinate or subordinate concept could be used. If they are not appropriate, such a foreign equivalent must be formed that corresponds as well as possible to the Finnish concept.

Terminology conference in Riga

page 9

STK-2 – 2nd International Conference on Terminology was organized in Riga on 21–25 October. The theme was terminology and technology transfer in the multilingual information society.

The conference was arranged in commemoration of *Ernest Drezen's* 110th anniversary. Drezen had knowledge of many languages and was especially interested in Esperanto. His other interest was terminology and term problems related to internationalization. According to him harmonization of concepts is essential in international terminology work. But before international harmonization of concepts and terms, the use of concepts and terms should first be harmonized on a national level.

Arvi Tavast presented a new method of establishing IT terms that is being developed in Estonia. He told that the conventional standardization work cannot produce terminology standards for the IT field fast enough and the standards may be outdated already when they are published. The lack of functional terminology work has resulted in terminological variation which makes communication difficult.

The new method under development is based on the use of Web. Participants will be able to make additions to the material when it is suitable for them, and this will facilitate the terminology work of many voluntary experts. Funding must be arranged only for a small core group that consists of terminology experts who will edit the material according to the principles of terminology.

The situation of small languages, like Estonian and Latvian, was also discussed in the conference. For example, *Ieva Zauberga* told that in Latvia great social changes and rapid internationalization have increased the need to develop a lot of Latvian terminology. Many Latvian speakers told that there are few Latvian dictionaries and term databases available, and material on special fields in Latvian has not been published very much e.g. on the Internet. But there are people in Estonia and Latvia who are interested in the development of terminology in their own language and who work on it, and in both countries terminology work is done in the public sector.

Safety at sea

page 11

There is a small vocabulary of aids-to-navigation in this Terminfo. It contains 25 term records. Finnish concepts are defined in Finnish and equivalents given in Swedish, English and French. One of the most important sources used in the work is the *IALA Maritime Buoyage System*. The Finnish Maritime Administration has checked the vocabulary and given valuable help.

Finnish names to animals

page 17

Bob Dylan sings "Man gave names to all the animals, in the beginning, long time ago!" Unfortunately there is no reason for Dylan's optimism: all animals have not been given names, not even in the language of science, not to mention English or other languages. Most of the animals living on Earth lack a taxonomic description — not even scientists have seen them, let alone given them names. According to different estimations only 5–15% of species have scientific names. Names have been given particularly to big animals, such as mammals and birds, often also to reptiles, amphibians and fish. Only the most spectacular or biting insects and other invertebrates have names.

Almost a decade ago an enormous job was completed in Finland: birds of the world were given Finnish names. There are over 9000 bird species and most of them did not have a Finnish name before. The rules for naming birds in Finnish may be used for other animals, too. The name should consist of one, two or three parts at most, it should not include the name of a human and it should tell something about the appearance, sound, habits or distribution of a species. The name should preferably be funny, fitting, easy to pronounce and create correct associations. The Finnish terminology group had to change some existing names, because they were bad or misleading, but they were cautious of changing established names.

After birds were named, it was the time for mammals. More than half of mammals are rodents and almost one forth are bats. It is a difficult and big job to name those thousands of species belonging to this group, because very few of them already have a Finnish name. The same applies to insectivores. On the other hand all whales, carnivores, even-toed ungulates and odd-toed hoofed mammals have Finnish names.

At the moment there are more than 5000 named species of mammals and the number grows all the time. How is this possible — mammals are well-known, aren't they? A good

example is our own order of primates which consists of prosimians, monkeys, hominids and humans. *Mammal Species of the World* by Wilson and Reeder knew 233 primates in 1993, but only after eight years *Primate Taxonomy* by Groves (2001) lists already 355 species. The reason for increase is mainly due to the implementation of new research methods, like DNA and comparison of sounds. When scientists are really able to study the number of species of rodents, bats and insectivores, the total amount of these species will probably double. The amount of mammal species is likely to increase to the same amount as the bird species.

Every species has a scientific name consisting of two parts. The first is the generic name written with a capital initial letter and the second is a specific name written with a small initial letter. For example a wolf is *Canis lupus*; *Canis* is the dog family and *lupus* is the species of wolf. Scientific names are mainly Latin or Greek, but they may also include personal or place names.

Genera are combined to families: dogs *Canis*, foxes *Vulpes* and some other genera form together the family of dogs Canidae. A family name always has an ending -idae. Families are combined to orders: dogs Canidae, cats Felidae, weasels Mustelidae and some other families form the order of carnivores Carnivora. Orders are further combined to classes: carnivores Carnivora, rodents Rodentia, hares, rabbits and pikas Lagomorpha, insectivores Insectivora and some other orders form the class of mammals Mammalia.

In translation such animal names may be found that are impossible to determine. The names could be local: an English name for the same animal may be different in England and the United States — not to speak of Australia and southern Africa. The same bird is called Siberian tit in England and gray-headed chickadee in the United States. A person trekking in the States may be threatened by a mountain lion, cougar, panther, catamount and puma — and it is the same animal all the time.

What is terminology work?

page 20

TSK organized an event for its partners in October where they were told about TSK's activities and terminology work. TSK specializes in special languages, terms and terminology work. TSK's core knowledge focuses on practical terminology work — handling, studying and clarifying of concepts. Theory of terminology and practical methods based on the theory are applied in the work.

Terminological knowhow alone is not sufficient for compiling LSP vocabularies, knowledge on the special field is also required. Therefore a group of experts always participates in

TSK's terminology projects. The experts decide on the content of a vocabulary and have responsibility for the correctness of special field information.

One of the biggest challenges in terminology work is how to get funding for terminology projects. Another challenge is that experts have limited time to spend on terminology work, and the third is the lack of Finnish or Swedish expressions for new concepts. Many times the work has to be started with English material, but there is a good possibility to suggest Finnish terms when doing terminology work.

Antti Rainio, who was a member of the work group that compiled the *Vocabulary of Positioning* published this spring, spoke in the role of TSK's client. He thinks that a terminology project is an important part of research and development projects. R&D projects should always include a terminology project or, at least, the necessity of such should be considered. Rainio emphasized that understandable communication is a central prerequisite for explaining things, such as the results of R&D projects, to a larger group, e.g. the general public. He thinks that investment in vocabularies is profitable, since the work done and money used pay themselves back.

The costs of a terminology project are mainly caused by the work of a terminologist, because experts are usually able to participate in meetings and comment material in addition to their regular job. The price of a terminology project depends e.g. on the scope of the vocabulary, number of languages, method of publication and availability of source material.

Literature

page 25

LSP and Theory of Translation

The papers presented in the VAKKI Symposium held in the University of Vaasa in February have now been published in the book *LSP and Theory of Translation*. The theme was LSP and translation – focus in teaching. The publication includes 31 papers on translation theory and LSP research. The papers have been written in Finnish, Swedish, English, German and French.

Glossary of social security

The fourth, revised edition of *Sosiaaliturvan sanasto*, glossary of social security, has been published. The glossary is divided into two parts. The defining part contains about 150 Finnish social concepts and their equivalents in Swedish, English,

German, French, Russian and Estonian. It deals with e.g. social insurance, social allowances and social services. The second part contains 1000 Finnish terms in alphabetical order and their equivalents in the above mentioned languages. In the end there are the alphabetical indexes in all the other languages.

Library glossary

Kirjastosanasto, library glossary, compiled by *Liisa Junno* lists some Finnish and English terms connected to libraries and information retrieval, but in addition to these special field terms the glossary also contains a lot of standard language words. The glossary has two parts: Finnish–English and English–Finnish.

Glossaries of physics and mathematics

Two glossaries, one on physics and the other on mathematics, by *Andrei Tsinovski* have been published this autumn. Both of them contain terms in Finnish, English and Russian. The physics glossary has about 5000 terms and the mathematics glossary has almost 2300 terms. Both books list terms alphabetically in all three languages.

Gastronomic glossary

Pirkko Saikkonen's Gastronomian sanasto, gastronomic glossary, explains French gastronomic terms. The first and larger part of the book gives Finnish equivalents for French entries and the second part gives French equivalents for Finnish terms. The first part is larger because the writer explains some French concepts and offers more information on them than just the Finnish equivalents.

SFS standards

The Finnish Standards Association SFS has published the standard *SFS-EN ISO 472 Plastics – Vocabulary* with Finnish terms and translations. It has also approved three electro-technical vocabularies as national standards: *SFS-IEC 60050-121 + A1 Electrotechnical Vocabulary. Part 121: Electromagnetism*, *SFS-IEC 60050-151 Electrotechnical Vocabulary. Electrical and magnetic devices* and *SFS-IEC 60050-448 Electrotechnical Vocabulary. Part 448: Power system protection*. All three standards contain terms and definitions in English and French and term equivalents in Finnish, Swedish and German.

Detailed publisher and order information can be found in the Finnish article, pages 25–26.

TERMINOLOGISKT SMÖRGÅSBORD 11–14 juni 2003

Nordterm, samarbetsforumet för de nordiska terminologiorganen, anordnar vartannat år en konferens som är öppen för alla som är intresserade av terminologiska frågor.

Vid Nordterm 2003 vill TNC servera ett terminologiskt smörgåsbord med det som är aktuellt inom terminologiforskning och terminologiarbete i Norden i dag.

Evenemanget inleds med en kurs om olika metoder för begreppsanalys och betydelsebeskrivning, däribland terminologiarbete, begreppsmodellering och lexikografiarbete. Konferensen fortsätter med ett symposium med fyra huvudteman. Symposiet följs av Nordtermförsamlingen och möten i Nordterms arbetsgrupper där det nordiska terminologisamarbetet diskuteras.

Meny

~ • ~

Kurs

~ • ~

Symposium

Terminologi i samhället

Terminologi på marknaden

Terminologi i ny skepnad

Terminologi i jämförelse

~ • ~

Nordtermförsamlingen

Möten i Nordterms arbetsgrupper

~ • ~

Nordterm 2003 hålls 11–14 juni 2003.
Frågor angående evenemanget skickas till
Anna-Lena Bucher, e-post: <anna-lena.bucher@tnc.se>.

Program och anmälningsblankett finns på
<www.tnc.se> och på <www.tsk.fi/nordterm>.

www.tsk.fi

Tekniikan Sanastokeskus (TSK) tarjoaa erikoisalojen termistöön, sanastoihin ja sanastotyöhön liittyvää tietoa ja asiantuntijapalveluja. TSK:n päätoimintamuotoja ovat sanastoprojektit, termipankki ja termipalvelu.

TSK julkaisee Terminfo-lehden ohella erikoisalojen sanastoja ja sanaluetteiloita. Nämä tallennetaan yleensä myös suoraan käytettävään termipankkiin TEPAan.

TSK:n kirjastossa on laaja kokoelma eri alojen sanastoja, sanakirjoja, sanastoluonnoksia ja sanastostandardeja. Kirjasto on avoinna arkisin klo 8.30–16.00.

TSK on perustettu 1974, ja sen jäseninä on yrityksiä, liikelaitoksia, käännös-toimistoja ja aatteellisia yhdistyksiä. TSK tekee tiivistä yhteistyötä sekä jäsenistönsä että muiden sanastotyöstä kiinnostuneiden yhteisöjen kanssa.

Centralen för Teknisk Terminologi (TSK) erbjuder experthjälp i frågor som berör ordlistearbete och facktermer. TSKs huvudsakliga verksamhet utgörs av ordlisteprojekt, termbanker och termtjänst.

TSK utger tidskriften Terminfo samt publicerar fackordlistor och termlistor. Termerna finns i allmänhet tillgängliga även i TSKs termbank TEPA.

TSKs bibliotek omfattar ett stort antal fackordlistor och ordböcker. Biblioteket hålls öppet för allmänheten alla arbetsdagar kl 8.30–16.00.

TSK grundades år 1974 och dess medlemskår består av företag, affärsverk, översättningsbyråer och ideella föreningar. TSK har ett nära samarbete såväl med såväl sina medlemmar som med övriga organisationer som är intresserade av terminologiarbete.

Sanastotyön asiantuntemusta vuodesta 1974.